پښتونخوا

دپښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند خپرونه

دېرشمه ګڼه   2007 کال

Pakhtoonkhwa

Jahrg./vol: 21

nummer/ no: 30

PASCHTUNCHWA / PASHTOONKHWA

ORGAN DER SOZIALDEMOKRATISCHEN
PARTEI DER PASCHTUNEN

ORGAN OF THE PASHTOONS SOCIAL
DEMOCRATIC PARTY (PSDP)

www.pashtoonkhwa.com
pashtoonkhwa@gmail.com
psdp@gmx.net

پښتونخوا

د پښتنو د ټولنیز ولسولیز ګوند خپرونه

PSDP

دېرشمه ګڼه، ۲۰۰۷ع کال

یو ویشتم کال

Jahrg./vol: 21
nummer/ no: 30

PASCHTUNCHWA
PASHTOONKHWA

ORGAN DER SOZIALDEMOKRATISCHEN PARTEI DER PASCHTUNEN

ORGAN OF THE PASHTOONS SOCIAL DEMOCRATIC PARTY

PSDP

www.pashtoonkhwa.com

لړلیک

سرلیک	لیکوال	مخګڼه
خان عبدالولي خان د خپلې مبارزې	میا فاروق فراق	۲
سیاسي سا پوهنه	ډاکتر کبیر ستوری	۹
جناب ډاکتر کبیر جان	علي خان محسود	۱۱
رفیق شینواری، د لوی فنکار نیمګړې	لایق زاده لایق	۱۸
د ارواښاد ستوري یاد	زرین انځور	۲۴
د ساپوهنې او پښتونولۍ خان	رحمت ربي زیرکیار	۲۷
له پروفیسر جهانزېب نیاز سره مرکه		۳۰
د پښتنو ستوری نه پنا کېږي	عزیز سرشار	۳۴
په جرمني کې پښتون رساله	نصیر ستوری	۳۵
ارواښاد ډاکتر کبیر ستوری	محمداجان یار	۳۷
خوب (شعر)	ببرك دقیق شفیق	۳۹
ډاکتر کبیر ستوری یو سیاسي مبارز و...	انجنیر شېر محمد ساپی	۴۱
د اسمان ستوری	ډاکتر شېر ولي شېر	۴۳
پر هېواد مین سپېڅلی افغان	پوهاند ډاکتر کېمور	۴۴
نوې زړې	خبریال: عزیز سرشار	۴۶
شعر	عبدالوهاب سرتېر	۵۴
شعر	عرفان الله کوټوال کونړی	۵۵
مبارکي		۵۶

خپروونکي: د پښتنو ټولنیز ولسولیز ګوند پښتونخوا/ افغانستان

Herausgeber: Sozialdemokratische Partei der Paschtunen Pashtunchwa/ Afghanistan

Publisher: Pashtoons Social Democratic Party (PSDP) Pashtoonkhwa/ Afghanistan

ذمه وار

V.S.I.P

Responsible for contents

د پښتنو ټولنیز ولسولیز ګوند

(PSDP)

KIEBITZWEG 12

50389 Wesseling

Germany

Tel.: 0049 2236 3190445

Fax: 0049-2236/841930

E-mail: psdp@gmx.net

Redaktion:
Editorial Board:

Gul Ghutai Kunarai
Ali Khan Mahsood
Hidayat Bangash
Mabariz Zapi
Aziz Sarshar
Haji Nasir Stori

د خپرونې جرګه:

ګل غوټۍ کونړۍ
علي خان محسود
هدایت بنګښ
مبارز ځاپي
عزیز سرشار
حاجي نصیر ستوری

E-mail: psdp@gmx.net

خان عبدالولي خان د خپلې مبارزې په رڼا کې

لیک:- میافاروق فراق

د پښتون قام تاریخ دداسې اتلانو نه ډک دی چې په څه نا څه حواله ئې نړۍ خپل عظمت، شجاعت، بهادرۍ او توررزنۍ ته حیرانه کړیده. د علم او فرهنګ میدان دی که د ثقافت او هنرمندۍ، د سیاست میدان دی که د ادب یا دلوبو په دغو ټولو میدانونو کښې وخت په وخت پښتنو شخصیاتو د خپلو غوره صلاحیتونو مظاهره کړیده او دکامیابۍ داسې پراوونه ئې ترسره کړیدی چې نور قومونه ورته پسخیدی شي. خو د سیاست په میدان کښې چې د پښتون قام دپاره د ستر باچاخان دکورنۍ کوم خدمات دی نو هغه په هیڅ حواله دهیریدو نه دی، دخان بهرام خان ملنګ فرزند خان عبدالغفار خان چې پښتون قام ته کوم سیاسی شعور بخښلی دی هغه یقیناً چې نن یو داسې اټل حقیقت جوړشویدی چې پښتون دښمنه قوتونه ترې هم د انکار جرات نه شي کولی. د ستر احمد شاه ابدالی نه پس که پښتون قام ته کوم ملی رهبر په لاس ورغلی دی نو هغه باچاخان دی. چا چې دخپل ژوند ګړۍ ګړۍ لحظه لحظه دخور اور پښتون ملت په یو مرکز راجمع کولو او د د پښتنې خاورې د پیرنګی د ناپاکه قدمونو نه پاکولو ته وقف کړې وه. او په دغه تاریخی مبارزه کښې چې باچاخان څومره سختې، تکلیفونه او اذیتونه زغملی دی نو هغه د هیچا نه پټ پناه نه دی. بلکې ستر باچاخان خود پښتو ددې محاورې عملی ثبوت هم ورکړو چې په "پښتو کې پښتې ماتیږی" دپښتنو دبقاء ازادۍ او خودمختارۍ په جنګ کې د باچاخان پښتې ماتې شوې. د باچاخان مبارزه یو اوږد تاریخ دی چې په دې مختصر لیک کې ئې احاطه نه شی کیدی. خو لنډه دا چې باچاخان خپله ځوانی د پښتون قام د سر نه لوګی کړه او په دې ارمان زړه ستړی ګورته کوز شو چې لر وبر پښتون، خور اور پښتون دیو ملی وحدت په مزی کښې وپیلی ولې دخوشحال بابا خبره چې:

اتفاق په پښتانه کې پیدا نه شو

دباچاخان مشن دده زوې خان عبدالولی خان ته پاتې شو او ولی خان چې دباچاخان په ژوند هم دسیاست دمیدان یو تکړه شهسوار پیژندی شو دباچاخان د مرګ نه پس دغه دروند بارته اوږه ورکړه او تر پرونه پورې ئې دباچاخان دکاروان

جلب دیو څاربان په توګه په لاس کښې نیولی ؤ. او په هسکه غړۍ مخ په وړاندې روان ؤ. خو دمرګ څپیړه د هر ژوندی په مخ خامخا یو ځل لګی او دغه تریخ ګوټ له حلقه تیرول یو داسې حقیقت دی چې هیڅوک ترې مخ نه شی ګرځولی. او اخر دمرګ دغه طوفان د باچاخان دکورنۍ بل چراغ (ولی خان) چې په رڼا ئې پښتون قوم دخپل ورک منزل په لټون د ژوند تورتم لارې رڼا کولې هم "ګل" شو او دپښتون سیاست یو بل اهم باب بند شو. خان عبدالولی خان چې دخوانۍ زیات سپرلی ئې دپښتون ملت دخودمختارۍ او ازادۍ په جنګ کښې د جیل د تورو تمبو شاته تیر کړی وو. د سیاست دمکتب یو داسې استاذ ؤ چې دپښتون قوم نه علاوه دنړۍ ښو ښو او تکړه تکړه سیاستدانانو به دده نه د سیاسی سبق زده کولو دپاره د ولی باغ سلام په خان لازم ګڼلو. اوددې ملک په سیاست کښې د ولی خان د اهمیت نه د ده سختو مخالفینو هم انکار نه دی کړی. ولی خان چې د زلمیتوب نه تر مرګه پورې د یو جدوجهد یو تحریک او یو پاڅون نامه ده په یوولسمه جنورۍ ۱۹۱۷ د چارسدې په اتمانزو کلی کښې پیدا شو. ده خپلې ابتدائی زده کړې د ازاد اسلامیه هائی سکول نه ترسره کړې کوم چې دده پلار خان عبدالغفار خان په داسې وخت کښې جوړ کړی ؤ چې پښتون قام د تعلیم او تعلم نه ډیر لرې ؤ د ازاد اسلامیه هائی سکول په حقله دهاغه وخت ملیانو د غیرو په اشاره فقط ددې خاطره چې پښتانه بچی د تعلیم په کالو سینګار نه شی قسما قسم ډنډورې او پروپیګنډې کولې او وئیل به ئې چې:

سبق د مدرسې وئ
دپاره دپیسې وئ
جنت کې به ئې ځاې نه وی
په دوزخ کښې به غوټې وئ

خو باچاخان دداسې بې لارې کوونکو نعرو هیڅ پرواه ونه ساتله د پښتنو بچو د تعلیم په کالو د سینګارولو اساسی وظیفه ئې په کامیاب ډول په مخکې یوړه ولې چې باچاخان په دې خبره پوهیدو چې ترڅو پښتانه د تعلیم په کالو سینګار شوی نه وی، د اقتصاد په میدان کې پخپلو پښو ودریدلی نه وی ترهغې دوی دخپلو حقونو نه برخمن کیدی او د پیرنګی دغلامۍ نه خلاصیدی نه شی. خان عبدالولی خان ددغه سکول وړومبی طالب علم ؤ چې په کال ۱۹۲۲ پکې داخل شو. دغلته د ابتدائی زده کړو څخه وروسته ولی خان کال ۱۹۳۱ کښې ډیرادون یو پی انډیا ته لاړو او هلته ئې یو برټش پبلک سکول کښې زده کړې پیل کړې. دغلته نه ئې کال ۱۹۳۳ کې سینئر کیمبرج وکړو په دغه دوران کښې ولی خان یو ځل دملګرو سره د فټبال لوبه کوله چې د لوبې دوران کې ئې سترګه زخمی شوه او بیا چې کله په دهلی کې ډاکټر ته

وښودلی شو نو ډاکټر ده ته مشوره ورکړه چې د نور تعلیم نه لاس واخلی. ښاغلی خان عبدالولی خان دباقاعده سیاست اغاز په کال ۱۹۴۲ کې په خدائی خدمتګار تحریک کې د شاملیدو نه وکړو. په دغه تحریک کې د وخت لوئې لوئې شخصیات شامل وو چې یوازینی مقصد ئې دپښتنو وګړو ذهنی او فکری تربیت دوی کې دخپل قوم دخدمت جذبه پیدا کول او دخپلو حقونو دحصول دپاره پرامنه مبارزې ته تیارول وو ددې ترڅنګ خان عبدالولی خان په کویک انډیا موومنټ کې هم برخه واخسته او ښه فعال کردار ئې پکې ترسره کړو په کال ۱۹۴۳ دجنورۍ میاشت کښې په اول ځل خان عبدالولی خان د ایف سی لاء لاندې ګرفتار او جیل ته ولیږل شو. او درې کاله قید پرې وخیژول شو او کله چې دی دجیل نه رها کړی شو نو دده دپښتون اولس د حقونو دپاره د احتجاج جذبې نورې هم راوپاریدې او خپلو سیاسی هلو ځلو ته ئې لا پسې دوام ورکړو. ښاغلی ولی خان په دغو ورځو کې د ال انډیا کانګریس د کمیټۍ دممبر په صفت واخستی شو او تر کال ۱۹۴۷ پورې د کانګریس کمیټۍ غړی او دپښتونخوا صوبې کشر سکتر پاتې شو په دغه دوران کې دی څو څو ځل نظربند او جیل ته هم ولیږل شو خو ده دپښتون ملت دحقونو دپاره د مبارزې نه لاس وانه خستو، دبرصغیر د تقسیم نه وړاندې او وروستو چې ښاغلی خان عبدالولی خان په څومره شدت سره سیاسی مبارزه کوله هغې د وخت حکمرانان خوفزده کړی وو او دده ازاد پریښودل ورته یو خطرناک عمل ښکاره کیدو ځکه نو چې کله پاکستان جوړ شو دی د هغې نه یو کال وروسته یعنې په ۱۵ جون ۱۹۴۸ کښې یو ځل بیا ګرفتار او دهریپور جیل ته ولیږل شو او د حیرانتیا خبره دا ده چې په دغه ځل ولی خان د کوم ارډیننس لاندې نیول شوی ؤ هغه ارډیننس دده د ګرفتارۍ نه درې ورځې وروسته جاری کړی شو په دغه ځل ولی خان شپږ کاله په جیل کې دننه وساتل شو خو ددغه شپږو کالو په موده کې دی یو ځل هم عدالت ته پیش نکړی شو. او د ظلم دپاسه ظلم دا ؤ چې د عدالت لخوا دده ټول منعقوله او غیر منعقوله جائیداد ضبط شو او بچو ته ئې حکم وشو چې دوی په کوم کور کې او سیږی باید چې هغه هم خالی کړی د ولی خان بچی په داسې بدحالۍ کې دخپل کوره وویستل شول چې هیڅ پیسې هم ورسره نه وې او د بې سروسامانۍ په دغه حالت کې د ولی خان وړومبۍ ښځې میرمن تاجو بی بی د اولاذ په زیږون کې په حق ورسیده او ورسره ددې یو زیږیدلی بچی هم وفات شو او یو ماشوم ترې دیوې ګینټې یتیم پاتې شو چې هغه ماشوم نن خلق اسفندیار ولی خان په نوم پیژنی څوک چې نن دعوامی نیشنل پارټۍ مرکزی صدر دی. تاجو بی بی هغه درنه پښتنه میرمن وه چا چې دبابړې په تاریخی واقعه کې خپله لوپټه شلوله او دپښتنو زلمو ملهم پټۍ دپاره ئې ترې په سروګولیو کې کار اخستو. د تاجو بی بی د مړینې

غمناک خبر ولی خان ته جیل کې ورکړی شو. په دې دوران کې دبابړې تاریخی واقع هم رامنځته شوه، دبابړې دواقعې په حقله د باچاخان خورې پروفیسر جهانګیر نیاز پخپل کتاب کې لیکلی چې "دصوبې خدائی خدمتګارو دا فیصله کړې وه چې په دولسم اګست ۱۹۴۸ به مونږ دباچاخان دګرفتارۍ خلاف احتجاجی جلسه په غازی ګل بابا کې کوؤ. او حکومت دا فیصله کړې وه چې تاسو دغه جلسه نه شئ کولی یعنې دخپل لیډر سره دزیاتی خلاف تاسو اواز نه شئ ویستی. خو خدائی خدمتګار چرته منعې کیدل په ۱۲ اګست د شپې شپې په زرګونو خدائی خدمتګار د پیښور، نوښار، صوابۍ، اشنغر او دصوبې دګټ ګټ نه راوچلیدل اګر چې حکومت اکثرې لارې بندې کړې وې ټریفک ئې بند کړی ؤ. خو ددې باوجود په زرګونو سرفروشان چارسدې ته راورسیدل سحر وختی چې خلقو ولیدل نو د غازی ګل بابا په جومات مشین ګنونه لګیدلی وو. او د فرنټیئر فورس ځوانان په لوئې شمیر کښې دجومات په احاطه دپاسه او چاپیره ولاړ وو. او په ټوپکو او مشینونو ئې ګوتې ایښې وې. دچارسدې ناکه بندی شوې وه نه دننه نه بهر څوک تلی راتلی شو. جلوس په بابړه کښې دفصیح باچا په ځاې کښې تیار شو او فیصله ئې وکړه چې مونږ به دجلسې دپاره مقرر شوی ځاې ته خامخا ځو. سالار امین جان خان چې د ټولې صوبې سالار ؤ، دجلوس په سر کښې روان ؤ. جلوس دخلقو د ډیروالی په وجه په څلورو پنځوو لارو دغازی ګل بابا جومات ته راروان شو خو چې جلوسونه دکلی نه راووتل او دجلسې ځاې ته ورنږدې شول نو دفائر حکم وشو او ظالمانو داسې فائر وکړو لکه دمړزو دسروجامو ځوانان وغورځول جنډه چې د چا په لاس کښې وه هغهٔ ته به ئې سپین ملنګ وې، هغه خو په اول ډز شهید شو خو جنډه ئې پریوتو ته پرې نهٔ ښودله او دغسې بې شمیره ځوانان پرې شهیدان شو. عجیبه نظاره وه زنانهٔ قران مجید ونه په سر کړی وو دجلوس سره سمې روانې وې ډیرې شهیدانې او زخمیانې شوې. د ولی خان غیرتی ټبر تاجو دغه وخت د میدان په منځ کښې ولاړه وه، مړی ئې راغونډول لوپټه به ئې شلوله او زخمیانو له به ئې پرې زخمونه تړل، ډیر مړی حکومت دچارسدې په سیند کښې لاهو کړل او وارثانو له ئې ورنکړل". کله چې په فرورۍ ۱۹۴۹ کښې ولی خان دجیل دننه دخپل ټبر د وفات نه خبر شو نو ډیر زیات زهیر شو او دی دخپلې ښځې دمړینې له امله د حکومت لخوا په پیرول دیوې میاشتې دپاره رها کړی شو. په مئی ۱۹۴۹ کښې ولی خان دهریپور جیل نه مچ جیل بلوچستان ته ولیږلی شو او بیا ۱۹۵۱ کښې د کوئیټې جیل ته سره دملګرو په دې خاطر ولیږل شو چې بلوچستان جیل کښې د سختې یخنۍ په وجه د زیات تکلیف سره مخ شی، او هر کله چې ئې دیخنۍ سیزن د کوئټې په جیل کښې تیر کړو نو بیا د زیاتې ګرمۍ د

تکلیف سره مخ کولو دپاره دی د ډی ائی خان جیل ته ولیږل شو او په مارچ ۱۹۵۳ کښې یو ځل بیا د هریپور جیل د تورو تمبو دننه کړی شو او بیا اخر په ۱۴ نومبر ۱۹۵۳ فیډرل کورټ ولی خان رها کړو. دخپلې رهائی نه وروستو عبدالولی خان دخپل پلار خان عبدالغفارخان په اجازت دخدائی خدمتګارو او د وخت دحکومت ترمنځ دغلط فهمیو ختمولو دپاره ددې صوبې وزیراعلی عبدالرشید سره مذاکرات وکړل او دهغې نه وروستو ئې د هاغه وخت دګورنیو چارو د وزیر مشتاق کرمانی سره خبرې اترې وکړې همدغه شان د وزیراعظم محمدعلی بوګره او بیا د ګورنر جنرل غلام محمد سره ئې هم څو څو ځل ملاقاتونه وکړل او اخر ولی خان په دې بریالی شو چې د مخالفینو د طرفه د خدائی خدمتګارو په ضد پیدا کړی شوې غلط فهمی ختمې کړی او ددغه غلط فهمیو ختمیدو په نتیجه کښې په جیلونو کښې پرتو په زرګونو خدائی خدمتګارو ته عامه معافی اعلان کړی شوه او دوی نهٔ یوازې دجیلونو نه رها کړی شول بلکې ضبط کړی شوی جائیدادونه هم ورته واپس کړی شول، په کال ۱۹۵۴ کښې د ون یونټ قیام په عمل کښې راغلی چې ددغه یونټ د ماتولو دپاره باچاخان او ولی خان بې کچه هلې ځلې وکړې او په ملکی کچ یوه نوې پارټی ددې غرض دپاره دنیشنل عوامی پارټی په نوم جوړه کړی شوه چې په کال ۱۹۲۸ کښې خان عبدالولی خان ددغه پارټی مرکزی صدر غوره کړی شو. په نومبر ۱۹۲۸ کښې ولی خان یو ځل بیا ګرفتار کړی شو او ساهیوال جیل ته ولیږلی شو چې دهغې نه وروستو بیا د ګجرات جیل ته منتقل کړی شو دا د ایوب خان د اقتدار زمانه وه په دغه وخت کښې چې کله دحکومت لخوا د یو ګول میز کانفرنس دجوړولو تابیا وشوه نو په دغه وخت اپوزیشن ګوندونو په کانفرنس کښې د ګډون دپاره دا شرط کیښودو چې زمونږ قیدیان دې دجیل نه رها کړی شی بیا به مونږ کانفرنس کښې برخه اخلو او دغسې داپوزیشن په غوښتنه ولی خان هم په مارچ ۱۹۲۹ کښې دجیل نه رها کړی شو. او په ګول میز کانفرنس کښې ئې برخه واخسته په کال ۱۹۷۰ کښې دیخیی خان په دور کښې د الیکشن تابیا وشوه او ولی خان په دغه الیکشن کښې د قومی او صوبائی اسمبلی غړی منتخب شو. په دغه دوران کښې دبنګله دیش د بیلیدو واقعه هم رامنځته شوه په دغه وخت دپاکستان دننه دمخالفو ګوندونو لخوا خان عبدالولی خان په قومی اسمبلی کښې د حزب اختلاف مشر وټاکل شو او دهٔ دپارلیمان دننه د وړو صوبو دحقونو معامله په پوره اخلاص او ایمانداری سره راپورته کړه په ۲۲ نومبر ۱۹۷۱ صدریحیی خان په نیپ بندیز ولګولو او وروستو بیا ذوالفقارعلی بهټو دغه بندیز پورته کړو دلته دا خبره کول هم ضروری ګڼم چې کله د ایوب خان په دور کښې په کراچی کښې دهندوستانی مهاجرو او پښتنو ترمینځه

جنګونه او فسادونه شروع شول نو په هاغه وخت کښې ولی خان کراچی ته لاړی او ددغه مسئلې یو پرامنه هواری ئې راوویستو اود مهاجرو او پښتنو ترمنځ ئې دروغې جوړې او سولې فضاء رامنځته کړه. په فروری ۱۹۷۵ کښې یو ځل بیا په نیپ بندیز ولګیدو او ولی خان د نورو ملګرو سره یو ځای ونیول شو په دهٔ د حیدراباد سازش کیس مقدمه وچلیده خو ولې اخر بې ګناه ثابت شو او په کال ۱۹۷۷ کښې عدالت ددهٔ د پریښودو احکامات جاری کړل دهٔ دوه ځل په هغه کانفرنس کښې ګډون هم کړی ؤ چې دریفر والیشن پیپلز ارګنائزیشن په اهتمام جوړ شوی ؤ. په اتمه فروری ۱۹۷۵ چې کله حیات شیرپاؤ دبم په یوه حمله کښې شهید کړی شو نو ولی خان په دغه شپه د لاهور نه پیښور ته راروان ؤ چې دګجرات په مقام ونیولی او د ساهیوال جیل ته ولیږلی شو. همدا شان د نیپ ټول د سرسر مشران د پښتونخوا، بلوچستان، پنجاب او سندهٔ نه ګرفتار کړی شول دغه وخت ذوالفقارعلی بهټو د امریکې په دوره ؤ دهٔ خپله دوره ختمه کړه او په سمدستی ډول ملک ته راستون شو او په نهمه فروری ۱۹۷۵ ئې په نیپ بندیز ولګولو. دحیات شیرپاؤ د قتل الزام هم په نیپ ولګول شو. په لسمه فروری د پی پی پی او د قیوم خان دمسلم لیګ جلسه په پیښور کښې وشوه او دجلسې نه وروستو یو لوئې جلوس وویستی شو. چې دغه جلوس د نیپ په دفتر وروختو. او دپارټی ټول ریکارډ ئې وسوزولو، همدغه شان دشهباز اخبار په دفتر او دارباب سکندرخان په دفتر هم دغه خلق وروختل او دغلته ئې هم ټول ریکارډ وسوزولو او سامانونه ئې مات کړل وروستو دوی دحاجی بلور دوکان ته ورغلل ددهٔ دوکان ئې د پیسو سره لوټ کړو. دغه د پارټی د پابندی کیس بهټو په سپریم کورټ کښې دائر کړی ؤ. چې دا شان د سپریم کورټ په ذریعه په بندیز لګولو دهٔ ته قانونی او ائینی تحفظ فراهم شی. خو ولې بهټو دا بندیز د وړاندې نه لګولی ؤ. دا یو ځانګړی کیس ؤ لهذا ولی خان او ددهٔ ملګری دپنډی جیل ته منتقل کړی شول، دغلته نه بیا د ساهیوال اود ساهیوال نه دسکهر جیل ته ولیږلی شو. دغلته په دهٔ څو میاشتې مقدمه سوره وه خو ولې په دغه مقدمه کښې دی یو ځل هم عدالت ته وړاندې نکړی شو. دا شان د سکهر سازش کیس پخپل ځای پاتې شو. او ولی خان اوددهٔ ټول ملګری دحیدراباد جیل ته ولیږلی شو. او دې نه علاوه د ولی خان نور ډیر ملګری هم دې کیس کښې راولږلی شول او دحیدراباد سازش کیس په نوم پرې مقدمه دائر کړی شوه. او ووئیلی شول چې ولی خان او ددهٔ ملګرو دملک ماتولو سازش جوړ کړیدی. دې لړ کښې په نولسو میاشتو کښې د استغاثې دوه ویشت ګواهان پیش کړی شول او په دې کښې په سوونو ګواهان وو چې دهغوی دګواهی اوریدو دپاره کم از کم شپیتهٔ کاله پکار وو او بیا د صفایی دګواهانو دپاره هم همدومره اوږده موده پکار وه یعنې

دا ټول ظلم ولی خان سره صرف او صرف د انتقامی جذبې دلاندې کیدو. کله چې په نیپ بندیز ولګیدو نو میرمن نسیم ولی خان او امیرزاده خان سکهر جیل کښې ولی خان سره ملاقات وکړو. ولی خان دوی ته ووئیل چې زهٔ په جیل کښې دمداخلت قائل نهٔ یم ځکه نو تاسو چې هر څهٔ کوئ دخپلو حالاتو او واقعاتو په رڼا کښې ئې وکړئ او داسې دجیل نه د بهر ملګرو په صلاح مشوره نیشنل ډیموکریټک پارټی جوړه کړی شوه چې شیرباز مزاری ئې صدر او میرمن نسیم ولی خان ئې نائب صدره وټاکل شوه. جنوری ۱۹۷۷ کښې بهټو د عامو انتخاباتو اعلان وکړو، مرکزی او صوبائی اسمبلی ماتې کړی شوې او دانتخاباتو تیاری شروع شوې چې په دغه الیکشن کښې د اپوزیشن ټول ګوندونه خپلو کښې یو موټی شول اودوی دیو ډی ایف په ځای پی این ای قومی اتحاد جوړ کړو. په اووم مارچ ۱۹۷۷ دقومی اسمبلی الیکشن وشو او پی این ای ددغه الیکشن دنتیجو تسلیمولو نه انکار اودهاندلی له امله ئې په لسم مارچ ۱۹۷۷ دشوؤ انتخاباتو نه بائیکاټ وکړو دغه شان دقومی اسمبلی غړو هم احتجاجاً استعفی ګانې ورکړې او تحریک ئې شروع کړو. بیا په کال ۱۹۷۷ کښې ضیاء الحق مارشل لاء ولګوله او بهټو ئې ګرفتار کړو تقریباً درې هفتې وروسته د ولی خان او ددهٔ دملګرو سره ملاقات دپاره ضیاء الحق په خپله حیدراباد جیل ته ورغلی او مذاکرات ئې ورسره وکړل او داسې بیا څو څو ځله دغه مذاکرات وشول چې په اخره کښې خبرې اترې د کامیابی پړاؤ ته ورسیدې او بلاخره دحیدراباد دسازش کیس کښې رالږل شوی ټول کسان رها کړی شول وروستو دضیاء الحق په دور کښې هم ولی خان دجیل تورو تمبو ته ولیږلی شو. په ۱۹۸۸ کښې عام انتخابات وشول چې خان عبدالولی خان پکښې دقومی اسمبلی غړی منتخب شو او ددې نه وروستو بیا ټول ترقی پسند رایو ځای شو او دعوامی نیشنل پارټی په نوم ئې یو نوی ګوند جوړ کړو چې خان عبدالولی خان ئې دوه ځله تر دریو دریو کالو صدر پاتې شو خو دپارټی ائین په مسلسله توګه د دوؤ ځلو نه زیات دصدر جوړیدو اجازه نهٔ ورکوله ځکه نو بیا اجمل خټک ددې پارټی صدر شو او د اجمل خټک نه وروستو اوس د ولی خان زوې اسفندیارولی خان ددې پارټی مرکزی صدر دی. دخان عبدالولی خان ټول ژوند دپښتون اولس دحقونو دپاره دیوې نهٔ ستړې کیدونکې مبارزې نه عبارت دی او دپښتون قام تاریخ کښې به ددهٔ قربانیو ته مدام "سورسلام" کیږی.

کعبه جوړه ابراهیم کړه زه جوړ کړی یم الله
اوس نو څوک لوی شو اوچت شو وایه وایه ای ملا
غني خان

سیاسي سا پوهنه

ډاکتر کبیر ستوری

په اوسني وخت کې د سیاست او ساپوهنې (نفسیاتو، روحیاتو) په اړیکو (تعلقاتو) ډېر ټینګار کېږي؛ ځکه چې سیاسي پېښې بې د هغوی د ساوالو (نفسي یا روحي) علتونو او وجوهاتو څخه تشریح او روښانه کېدلی نه شي؛ خو مخکې له دې څخه چې د سیاست او ساپوهنې په اړیکو وګړېږو پکار ده، چې خپله د سیاست او ساپوهنې بنسټونو (بنیادونو) ته ځغلنده کتنه وشي، تر څو چې لوستونکي ددغو دواړو پوهنو د بڼو (شکلونو، څېرو) او ډډ (ماهیت) څخه خبر او په اسانۍ سره یې په اړیکو او خپلوۍ پوه شي.

سیاسي پوهنه:

د سیاست اصطلاح لکه د نورو اصطلاحګانو په شان د عوامو په ژبه کې یو مانا (معنا) او په پوهنیزه (علمي) ژبه کې بله مانا لري.

پخپله په پوهنیزه (علمي) ژبه کې هم مختلف پوهان او لیکوالان د سیاست د اصطلاح د لاندې مختلفو څیزو نه پوهېږي.

سیاسي پوهنه یوه لرغونې او پخوانۍ پوهنه ده. دغه نوم د یوناني کلمې پولېس (Polis) څخه راوتلی دی، چې د ښاري هېواد (City- State) مانا ورکوي کوم، چې پخوا په یونان کې و.

یوناني فیلسوف ارستو (Aristotle)، چې د ۳۲۲ څخه تر ۳۸۴ق.م (قبل المیلاد) کلونو کې تېر شوی دی یو کتاب ولیکه. ددغه کتاب نوم سیاست، یعنې پولټیک (Politics) و، کوم چې د یونان د ښاري هېواد (City- State)، چې د پولیس (Polis) په نامه یادېده باقاعده څېړنه وه.

د همدې ځای نه دا نظر راوتلی دی، چې سیاسي پوهنه د هېواد (State) پوهنه ده او د هېواد سره سر و کار لري؛ خو دلته دا ویل هم

پکار دي، چې په نړۍ کې د نورو ځيزونو په شان هېواد (State) هم په ټول وخت کې په يوه بڼه (شکل) کې نه دی پاتې شوی او وخت په وخت يې خپله بڼه بدله کړې ده. د انساني ټولنې د تاريخ په لومړنيو پړاوونو کې هېواد (State) نه و؛ خو کله چې انساني ټولنې وده وکړه او زياته منظمه بڼه يې ونيوله؛ نو هېواد (State) منځته راغی.

ځينې ليکوالان داسې فکر کوي، چې د انساني تاريخ په لومړنيو پړاوونو کې خصوصي ملکيت نه و او هر شی ګډ او شريك و؛ خو بيا وروسته خصوصي ملکيت منځته راغی او خصوصي ملکيت د منځته راتګ سره سم اتثمار (استحصال) هم منځته راغی او انساني ټولنه په دوو ډلو (طبقو) يعنې استثمار کوونکيو (استحصال کوونکيو) او استثمار کېدونکيو (استحصال کېدونکيو) باندې ووېشله شوه او هېواد (State) بيا د استثمار کوونکيو د حاکميت د يوې وسيلې په توګه (حيث) منځته راغی. دا ليکوالان په دې عقيده دي، چې ټولنه د ودې او پرمختګ په لور روانه ده، چې په اخرني پړاو کې به د توليد (پيداوارو) په وسايلو قبضه، يعنې خصوصي ملکيت د منځه لاړ شي او بېرته به ټولنيز او ګډ شکل غوره کړي. دا به استثمار (استحصال) او په دې توګه استثمار کوونکي (استحصال کوونکې) ډله د منځه يوسي او بې ډلو (طبقو) ټولنه به منځته راشي. ځنګه، چې هېواد (State) د استثمار کوونکي (استحصال کوونکې) ډلې د حاکميت يوه وسله وه؛ نو چې استثمار (استحصال) او استثمار کوونکي (استحصال کوونکي) ختم شو؛ نو د هېواد (State) د موجوديت ضرورت نه پاتې کېږي او دا به هم د منځه ځي.

د ډيلي تخت هېرومه چې راياد کړم
زما د ښکلې پښتونخوا د غرو سرونه

احمد شاه بابا

ايډوکيټ علي خان محسود

جرمني ـ اوپرتال

جناب ډاکتر کبير جان ستوري ته د عقيدت ګلونه

کبير جان ما لومړی ځل په ١٩٧۶ع کال د مې په مياشت کې د جرمني د فرانکفورټ په ښار کې وليد. په دې پېژندګلوۍ کې مياه شاجهان چې نن سبا ډاکتر شاه جهان د پېښور پوهنتون د ژورنالېزم ډيپارټمنټ چيرمين دی، بنسټي رول لوبولی و. شاه جهان د ژورنالېزم څانګې طالب علم و، زموږ د پېښور د يونيورستۍ د وخت د سياسي هلوځلو ملګری و.

موږ چې په ١٩٧۴ع کال کې بهټو قيديان کړو، شاجهان ميا جرمني ته پښې سپکې کړې وې. د ١٩٧۵ع کال د مې په مياشت کې زه د هريپور جېل نه خلاص شوم، نو حيدراباد سازش کېس کې حکومت زما د بيا ګرفتارۍ کوښښ وکړو، خو زه اوس وېښ شوی وم. زه د پټو پټو لارو په ذريعه اول خوست او بيا کابل ته لاړم، د اجمل خټك صېب سره يوځای شوم. په دغه وخت د افغانستان وزير داخله فيض محمد خان محسود و. بيا وروسته د سرحداتو وزير شو او سردار داود خان د افغانستان رئيس جمهور و. درېواړه (اجمل صيب، سردار محمد داود خان او فيض محمد خان) پرېکړه وکړه، چې ما کوم بهرني ملك ته ولېږي. په دغه وخت کې شاه جهان ميا په جرمني کې و او ماته يې ليك راولېږه، چې زه وطن ته درځم بيا به ګډ جرمني ته لاړ شو.

په ١٩٧۶ع کال د اپريل په مياشت کې موږ د روسي هوايي ليکې ائرفلوټ په ذريعه اول تاشکند، بيا ماسکو او له ماسکو څخه برلين ته په اورګاډي کې راغلو، چې ١۶ اپريل ١٩٧۶کال کې برلين ته ورسېدو. په دغه وخت کې برلين د مغربي او مشرقي جرمني ترمنځ وېشلی ښار و. د ١٩٧۶ع کال د مې په لومړۍ د لويديځ جرمني فرانکفورټ ښار ته راورسېدو. دلته له رحيم ځدراڼ سره چې دا هم د رحمان بابا له لېسې څخه

...رغ شوی و او ډېر خوش طبيعته پښتون و، يوځای شو. د هغه وخت مطابق رحيم ځدران اول ملا و. ورپسې ماويست او بيا د تره کي صاحب د ګوند غړی و. خو ددې ټولو سره سره خوږ پښتون هم و. په هغه وخت کې دلته ماويستان هم وو، چې ځينې يکې ايراني او تاجکي نژاده او د پښتنو ضد وو. پښتانه که خلقيان وو که پرچميان، د پښتونستان د رېړې او په ځانګړې توګه له لرو پښتنو او بلوڅو سره د څه ورو ورو ګېلو نه علاوه يې له دوی سره مينه لرله.

ماته ښه ياد دي، چې ما د ١٩٧۶ع کال د مې په درېمه نېټه په هغه رابلل شوې غونډه کې، چې په فرانکفورټ کې د رحيم ځدراڼ له خوا په هايم کې جوړه شوې وه، ګډون وکړ. د نورو افغاني ستوډنټانو (پوهېدونکيو) نه علاوه په ٢ مې کبير جان لعل د کولن نه له تندر صيب او انور ظفري سره فرانکفورټ ته رغلل. تر ستړي مشي وروسته شاه جهان ميا زما او د کبير جان پېژندګلوي وکړه.

سبا چې څه وخت جلسه پيل شوه، نو ټولو ګډون کوونکيو د کمونيزم او مارکسېزم ډول وهلو. موږ هم په پښتونخوا کې د مارکسېزم او کمونېزم نه خبر و، خو زموږ بنسټي تربيه نشنلېزم، خدايي خدمتګاري، باچا خان او د پښتنو يووالی و. موږ د امريکا ضد وو. د کمونسټ بلاك او په ځانګړې توګه د سوېټ يونين د بهرني سياست پلويان وو، خو د حکومتي او اقتصادي سيستم له نقطې له نظره موږ په ډېر ګوندي سياست او ازاد تجارت باندې باور و، خو په دې خبرو زموږ د برو پښتنو ورونو سرونه، نه خلاصېدل. رحيم ځدران به ماته ويل چې ته ټولې خبرې انقلابي کوې، خو ته د يو ګوندي سياست مخالفت کوې. ما به په ټوکو کې ورته ويل، چې دروازې ډېرې پکار دي، چې بيروبار تقسيم وي. که په يوه دروازه کې رش او بيروبار زيات وي، نو د مرګ او ژوبلې خطره وي، خو کبير جان نه يوازې دا چې له موږ سره په خبره پوهېده، بلکې يواځينی نشنلېست او قام پرست پښتون و، چې زموږ ملګری و.

زموږ له راتګ سره د کبير جان ډله لا پسې مضبوطه او قوي شوه او د منځ لاره مو غوره کړه. د پښتنو او بلوڅو د ملي ازادۍ ټولنه مو په

فرانکفورټ کې جوړه کړه، چې دی کې خلقيانو، پرچميانو، افغان ملتيانو او د لرې پښتونخوا ملت پالو ګډون کولو

کله کله به موږ د کمونستانو اوږدې اوږدې مقالې او تکراري خبرې هم اورېدلې، چې دا زموږ د لرې خوا دلېبرالېزم برکت و. د رحمان بابا او خوشال خان بابا د لېسو ټولو فارغ تحصيلانو به له پارسي بانو خلقيانو او پرچميانو سره خبرې په پښتو کولې او پارسي بانو به ځواب په پارسي ورکاوه. دوی په دې اتفاق کړی و، چې څوك به څوك نه مجبوروي دا ځکه پښتانه په پارسي او پارسي بان په پښتو پوهېدل. نو ځکه د ترجمان ضرورت نه وو. د ټولو له يو بل سره ښه او خواږه تعلقات وو. دغه خواږه تعلقات هله خراب شول، چې د ١٩٧٨ع کال د پريل په ٢٧مه نېټه افغانستان کې خونړی بدلون يا انقلاب راغی.

تر ١٩٧٨ع کال پورې لوی بابا باچا خان او ملي رهبر خان عبدالولي خان د ملي مبارزې او ضد سامراج لوی هيروګان (اتلان) وو. په يوه شپه کې دننه دننه خلقيانو په جار او پرچميانو په ډېره استاذۍ سره ددې رهبرۍ مخالفت کاوه او ويل به يې، چې اوس وخت د انقلابيانو دی او زړې مفکورې بايد د تاريخ کڅوړې ته واچول شي. دوی به ويل د باچا خان لاره زړه او ولي خان فکر پس مانده دی، اوس بايد د شرق نابغه جناب نور محمد تره کي انقلاب لاره او د حزب خلق ګوند مشري لره او بره پښتونخوا کې تعقيب شي. NAP ته نور حاجت نشته. د پښتنو او بلوڅو د ملي ازادۍ ټولنې ته هېڅ ضرورت پاتې نشو، په جار به يې ويل چې بايد موږ ټول د خلق حزب غړي شو.

خلقيان او پرچميان به زياتره وخت په جرمني کې د افغانستان سفارت ته ور خلاصوه او سفير انجنير نظر محمد ته به يې يو پر بل چغلخوري کولې. کوم ته به چې دوی راپور ويلو. دا چې کبير جان د کونړ خان و، نو دوی به ويل چې فيوډال دی او سفير نظر محمد ته به يې دده خلاف هم راپورونه رسول. حال دا چې ډاکتر کبير جان يوازينی هلك و، چې قام پرست پاتې شو. کله چې زموږ ملاقات له سفير سره وشو، نو سفير صاحب وويل، چې ستوری صاحب او علي خان غوندې رېښتينې قوم پرست ډېر د باور وړ

دي.

سره له دې ځینې خلقیانو او پرچمیانو به زموږ د تنګولو او په قهر کولو لپاره په باچا خان او ولي خان بې ځایه او بې ضرورته تورونه لګول، چې دوی څه وکړل. دغه دی د شرق نابغه نور محمد تره کی صاحب، چې د خلګو د مترقي فوځي زامنو په زور یې داسې انقلاب وکړ، چې د کپېټلېزم د دورې نه مخکې کمونېستي دور ته داخل شو. اوس به صرف د لر او بر افغان ولس لاربنود نه وي، بلکې د دریمې نړۍ د ولسونو نجات دده په لاس کې دی. زموږ ځینې جذباتي ملګرو به له دوی سره جنګ کاوه، خو کبیر جان به منع کول.

د خلقیانو حکومت هم څه عجیبه غوندې و. لومړی خلقیان او پرچمیان یو بل ته لاندې وتل، خلقیان پرې بر شول او پرچمیان یې وشړل، چې پرچمیان ورك شول بیا د تره کي صاحب او امین صاحب ډلې جوړې شوې او نتیجه یې دا شوه، چې د ۱۹۷۹ع کال په ستمبر کې د شرق نابغه او د انقلاب پلار ووژل شو او د ثور پیاوړی قوماندان حفیظ الله امین په قدرت راغی.

د ۱۹۷۹ع کال د دسمبر ۲۷ نېټې د غوایي د میاشتې د انقلابیانو په اتڼ کې د اکتوبر بې وقوف روسي انقلابیان هم ورګډ شول. حفیظ الله امین صاحب یې وواژه او ببرك کارمل یې په هیلي کاپټر کې کابل ته راوړو. افغانستان د NATO او WARSAW د فوجي پهلوانۍ په ډګر بدل شو.

څه وخت چې روسانو، پرچمیانو او د پرچمیانو په ژبه اصولي خلقیانو ته قدرت په لاس ورکړ شو، نو دوی کې د پښتنو او پښتون ضد تاجك یا په بله ژبه سقاویانو زیاتره پښتانه د امین د باند تر نوم لاندې قتل او قید کول او د دوی په شړلو یې پیل وکړ. د روسانو همدغه پروګرام و، چې پښتانه د افغانستان نه شړلو ته اړ باسي، چې د دوی اکثریت په اقلیت بدل کړي. افغاني تاجکو او روسي تاجکو دا کار په ګډه کاوه. دوی پښتو ژبه عملاً بنده کړه، پښتو اخبارونه یې په پارسي کړل، په پښتو فلمونو باندې یې بندیز ولګاوه. زموږ پخواني خلقي شوي انډیوالان بې روزګاره شول او ځینو یې ځانونه یو څل بیا جرمني ته راورسول. موږ ته راغلل، موږ ورته غېږ یو ځل بیا پرانستله، ځکه زموږ د قوم پرستو دغه کمزوري ده، چې د قوم په

خلکو یې زړه سوزي، خو کمونسټ او ملا کې زړه سوی نه شته، کمونستانو او ملایانو ډېر قوم پرست ځوانان ووژل.

د پښتنو دروند مشر او د پښتونخوا پخواني ګورنر خدای بښلي ارباب سکندر خان خلیل یې په پېښور کې شهید کړو. دا ځکه چې ارباب پوه، قوم پرست پښتون مشر و. ده ته پته وه، چې کمیونېزم او کپېټلېزم د افغان په خاوره پهلواني کوي، خو امریکې او مغرب مسلمانان داسې توت ته خېژولي وو، چې دوی به ویل چې یورپ او امریکا اهل کتاب دي او روسان سره کافران دي. حقیقت کې دوی د اهل کتاب نه زیات په اهل ډالر مېن و، چې مغرب خپل ازلي دښمن د دوی په وینو قبر ته کوز کړو او په نیم ساعت کې د ملا صاحب نه د مجاهد په ځای Terrorist جوړ شو.

ستوری صیب به په دې ډېر غمجن و، موږ به اکثره بحث مباحثې پرې کولې، چې څه وخت سخت دریځه ملا صاحب او اهل کتاب سره لاندې وتل، کبیر جان به ویل، چې "پروني یاران او نني دښمنان سره لاندې وتي دي" ملا صاحب د قدرت دومره وږی ثابت شو، چې د خدای په کور مکه شریفه او مدینه شریفه کې یې سره قسمونه وکړل، د قدرت او اقتدار دپاره یې نه د اسلام مبین دین، نه د خدای د کور او نه د اسلام د پېغمبر ص د روضې قدر وکړو، وطن یې وران او افغانستان یې داسې اور ته دیکه کړ، چې تر نن ورځې پورې سوځي.

موږ قوم پرستو به دغه ویل، چې دغه د دولت او قدرت جنګ دی، جهاد نه دی. په دې به دوی په قهر وو، موږ ته به یې بدرد ویل، خو ثابته شوه چې دوی د مذهب نه زیات د قدرت شوقمن وو.

څه وخت چې بلوڅ مشران یو په بل پسې ګوډ ته کېدل، که څه هم اوس د پښتنو او بلوڅو رهبري د خان عبدالولي خان په ځای شهباز خان مزاري په غاړه اخیستې وه، خو بلوڅي سردارانو د خپلو بلوڅي سردارانو مشري ته غاړه نه اېښودله، نو ورو ورو څنګ ته شول. د بلوچستان پخواني ګورنر ښاغلي بزنجو صیب خان ته ګوند جوړ کړ، نو داسې معلومېده، چې هغه د ANP لاره دوی نوره نه مني. دلته په جرمني کې هم دې کمونستانو سم امتحان ورنه کړ او نور د قوم پرستو لپاره د اعتبار وړ نه و، نو موږ (کبیر

ستوري، م او لیـقت وطنپال) پرېکړه وکړه، چې د پښتنو او بلوڅو ملي ازادۍ تولنې ته نور ضرورت نه شته. ځکه چې بلوڅ نه وو، نو خالص سوچه د پښتنو ګوند جوړ و او د باچا خان لار به نیسو، چې هغه عدم تشدد، په ژوند او په سیاسي ژوند کې د پښتون ملت یوځای کول. پښتو ژبې او کولتور ته خدمت کول و. دا ځکه چې پښتون په اقتصادي، علمي، سیاسي او کلتوري توګه وروسته پاتې په دې دي، چې دوی وېشل شوي دي. یو مرکز نه لري، نو ځکه د ګاونډیانو او نورو قومونو د لوبو میدان جوړېږي. له موږ سره په څنګ مېشت قومونو تل له بهرني قوت سره زموږ پرخلاف لاس یو کړی او خپله ژبه او ځان ته یې ګټه کړې او تل یې مذهب زموږ د غولولو لپاره په کار اچولی دی. نو موږ سوچ او فکر پرې وکړ، چې داسې ګوند جوړول پکار دي، چې د پښتنو د ګټو ترجماني هم وکړي او په نړۍ کې خو یو موږه نه یو، د نورو دپاره هم باید د منلو وړ وي، نو ځکه موږ ددې ګوند نوم "پښتون سوشل ډیموکراټیك پارټي" خوښ کړ. وروسته به ځینو دا پلمې کولې، چې ولې ورته د پښتون په ځای افغان نه وایې. موږ ورته ویل، چې افغان ملت ګوند د افغان سوشل ډیموکراټیك ګوند په نوم د ګوندونو په کتار کې لیکل شوی دی. دوه ګوندونه په یوه نوم قانوني حق نه لري. اصلي خبره نوم نه وه، پلمې وې. خبره دا وه، چې د دوی د پښتون له نوم سره ورانه ده. دغه سوچه نوم و، افغان یو سیاسي نوم دی، چې په بهر کې هزاره، تاجك، ازبك او دغه نور ټول ځانته افغانان وایي، خو په افغانستان کې دننه دوی ځانونه تاجك، ازبك او هزاره درپېژني. دوی ځان ته افغان نه وایي، چې بهر ځان ته افغان وایي، دا د دوی مجبوري ده. دا اصلي افغانان نه دي، بلکې پاسپورټي افغانان دي. موږ ته پارسي ژبي افغان وایي، هندي ژبي او پیرنګیان راته پټهان وایي او لیکي او زموږ اصیل، سوچه او خالص نوم "پښتون" دی او ژبه مو هم پښتو ده، نو موږ ورته ویل، چې څه ګناه وشوه، چې اصلي سوچه نوم مونږه ورکاوه. دوی په حقیقت کې مونږ ته د افغان او د پښتون په نوم ربړې جوړولې، خو په دلاېلو کې موږ پرې تکړه وو.

کبیر جان به ویل، چې "اصلي خبره دا ده، چې دوی لټان دي، کار ته یې

ډډه نه لګي، د افغان او پښتون په نوم جنجال جوړوي." دغه ټول جنجال Confused روشنفکرانو جوړ کړی و. موږ په دې کې کامیاب شو، پښتون سوشل ډیموکراټیك ګوند مو جوړ کړ.

ډاکتر کبیر جان ستوری صاحب د ګوند د مشر یانې مرکزي صدر په توګه وټاکل شو او تر مرګه پورې د ګوند مشر پاتې شو، ځکه چې ستوری صاحب خپل سیاست، ګوند، ولس او ملت ته وفادار و او په خپل عزم او هوډ کلك ولاړ شخصیت وو.

له ملي رهبر خان عبدالولي خان، خان لالا او محمد افضل خان او جناب اجمل خټك صاحب سره زما تعلقات داسې وو لکه د پلار او زوی، خو خان بابا تر مرګه پورې ماته د زوی په سترګه کتل. د مشرانو په ما باور و، ځکه چې ما خپل سیاسي ژوند کې اخوا دېخوا ټوپونه نه دي وهلي، خو زما ډېر ملګري ګډوډ شوي وو.

همداراز په ۱۹۸۲کال کې په لندن کې له ملي رهبر خان بابا عبدالولي خان سره د ډاکتر کبیر جان ستوري پېژندګلوي جوړه شوه. له خان لالا محمد افضل خان او اجمل خټك سره یې هم پېژندګلوي جوړې شوې وې. دوی په بره خوا کې په کبیر جان اعتبار کاوه.

کبیر جان پخپله هم دروند، وفادار، باعظمته، ولاړ او خاموش انسان و. چغلخوري، د بل چا غیبت، د ځان صفت، دهوکه، دروغ، نمایش د ټولو غرضونو نه پاك و. پخپله اراده کې دومره کلك و، چې په پېښور کې د ضیاء الحق د مارشل لا په وخت کې نیول شوی و، ده هلته هم د پیاوړي انسان ثبوت ورکړی او دا هغه غښتلی، سپېڅلی، په وطن او ولس مېن قام پرست پښتون و، چې ټول تکلیفونه او مصیبتونه یې په ځان تېر کړل، خو معفي یې ونه غوښتله او پاکستاني پولیسو او پوځیانو ته یې سرټیټ نه کړ، ترڅو چې موږ، ایمنسټي انټرنېشنل او نورو ادارو خبره ګرمه کړه، نو پاکستاني حکومت مجبور شو. ستوری صاحب یې ازاد کړ. دغه ډېر سخت وخت و، د انسان مرګ هډو څه خبره نه وه. لکه پښتانه نقل کوي، چې "خدای نړۍ جوړوله، مرګی یې نرخ و."

هم ددې خدایي قانون مطابق کبیر جان ستوری صاحب لاړ او موږ ورپسې یو.

رفیق شینواری
د لوی فنکار نیمګړې کیسه

لائق زاده لائق

مونږ چې کله هم د پښتون قام د کلتور د تاریخ پاڼې الوول کوو نو په دغه پاڼو کښې ډیر بابونه په نظر راځي چې ورکښې یو ډیر ګټه ور او په ټول پوره باب د پښتو موسیقۍ دی. د پښتو موسیقۍ ورومبی سرونه چا او چیرل لګه د پښتو ټپې د تاریخ د دې خبرې تعین هم بیخی ګران دی. البته دا خبره په پوره وثوق سره کیدی شی چې د خیږنکار دزیار او کړاونو په ترڅ کښې چې د پښتون قام داووۀ زره کلن تاریخ کومې نخښې په لاس راغلی دی په دغه نخښو کښې دا خبره جوته ده چې په دغه دورو کښې به هم د غم غلطولو د پاره اتنونه او محفلونه کیدل سازونه به غږولی کیدل. خو دا معلومه نه ده چې دغه سازونه به د کوم نوعیت وو .

ډیر سازونه داسې دی چې هغه دوخت تیریدو سره له مینځه تلی دی د دغه سازونو د چیړلو او د دې په ژبه د پوهیدو هڅې د کلونو راسې رارواني دی. د شلمې صدۍ د شروع سره چې کله د باقاعده سرونو د خوندی کولو ابتداء وشوه نو د ورومبی معلوم سندرغاړی اکرم خان نه پس استاد صحبت خان، استاد مبین خان ،صبرو دانساء ،مهرالنساء ،استادزرخان ،استاد میراحمدخان او نورو ډیرو د پښتو موسیقۍ سره خپله علاقه ټینګه ولرله سازونه غږیدل اهنګونه جوړیدل په پښتنه ټولنه کښې خوریدل او هر چاورته په درنه سترګه کتل .

خو د دې موسیقۍ د دې اهنګونو خپله ژبه وه. په دې ژبه د پوهیدو هلې ځلې په هر دور کښې هرچا وکړې او ځان ته ئې په دې حواله نوم پیدا کړو ترکومه حده چې د سراو تال خبره ده نو زمونږ پښتو موسیقۍ په خپل ورومبی پړاو کښې ترهره حده پورې په اولسی چوکاټ کښې ځائې شوې وه داځکه چې هم دغه اولسی اهنګونه د جذبو ترجمان وو او چې کوم غږ کومه نغمه د جذبو ترجمانی کولی شی نو هم هغه په

زړونو کښې لار کوی. په شلمه صدۍ کښې عبدالله جان استاد دغه معتبر نوم دی چې د اهنګونو د ژبې زده کولو ته ئې په شعوری طور پام لرنه وکړه د پېښور اکبرپورې کلی د نومورې شاعر ګلستان بابا دازوې دور کوټوالی راسې په موسیقۍ مئین ۇ. او چې کله ئې د شعور په درشل قدم کیښودو نو د پلار شعرونه ئې په ترنم سره وئیل. د عبدالله جان استاد سره بل یو معتبر نوم د شیرعلی خان استاد دی چا چې پښتو موسیقۍ ته د ژوند لویه برخه وروبخښله چې کله د موسیقۍ مئینان سیوا کیدل نو په پښتنه ټولنه کښې دغه رنګونه خوریدل .

هم په دغو ورځو کښې چې د پاکستان د ازادۍ د ساعتونو سره سمون خوری د حضرت عبدالستار شاه باچا نوم د تصوف د چشتیه سلسلې په حواله ډیر مشهور ۇ هنرمندان به د عقیدت په توګه هلته حاضریدل. قوالیانې به ئې وئیلې او باچاجان به ورته د کامیابۍ دعاګانې کولې . امیرحمزه خان شینواری ځوک چې په دې نزدې کالونو کښې د ډیلی نه واپس پېښور ته راغلی ۇ دخپل صوفیانه مزاج په وجه ئې د باچاجان لمن نیولې وه او په دغه ترون کښې ئې د معرفت لارې لټولې. حمزه بابا ډیر د خوند رباب غږولو نغمې به ئې پکښې الول کولې ځکه نو ورسره د عبدالستار شاه باچا ډیره مینه وه. حمزه بابا د دې نه وړاندې په کال ۱۹۴۰ کښې د پښتو دورومبی فلم ((لیلی مجنون)) باقاعده قیصه او نغمې هم لیکلې وې د دغه فلم ډائریکټر او هیرو ښاغلی رفیق غزنوی ۇ حبیب جان ورسره هیروئن وه دغه رنګ د حمزه بابا دفن رنګونه په ټول ډیلی کښې خوارۀ شوی وو او دلته ئې د باچاجان د دعا په برکت نوره خلا موندله .

د باچاخان دربارته د سلسلې چشتیه سره د ترون لرونکو د راتګ سلسله جاری وه یوه ورځ د افغانستان د لارې یوه زنانه دربارته راغله دهغې سره یو ښائسته ماشوم ۇ د باچاجان سلام ئې وکړو او چې کله باچاجان دغه ماشوم ته وکتل نو سینې ته ئې راجوخت کړو په سر ئې ورته د مینې لاس راښکلو. او ماشوم داسې محسوس کړه لګه چې د پلار منګل ئې په سر سیوری شوی وې ځکه چې د ماشوم پلار دوړاندې نه وفات شوی ۇ که هر ځویتیم ۇ خو د باچاجان لمن هغه ته پراخه پرته وه هم دغه ماشوم رفیق شینواری ۇ چې مشرانو ئې په ننګرهار کښې ژوند کړی ۇ. رفیق شینواری چې څنګه په دربار کښې ورځې شپې سبا کولې د صحبت اثر پرې کیدو د وجودیت او شهودیت اثرات ئې قبلول هغه چې کله په ((وجد)) کښې مست شو نو نڅابه ئې کوله چونکې په چشتیه سلسله کښې د دغه کیفیاتو د اظهار اجازت ورکولی شی او باچاجان به دهغه دغه نڅا ته په نوره درنه سترګه کتل د رفیق شینواری دغه عقیدت په ټول دربار کښې ورځ تر ورځ ځائې موندو .

په شروع شروع کښې رفیق شینواری په لیک لوست نه پوهیدو نو حمزه بابا دهغه د لیک لوست استاذ شو چونکې حضرت باچاجان د حمزه بابا سره ډیره مینه لرله او په دې ډیر خوشحاله ۇ چې رفیق خان دغه رنګه دوه کربنې لیک لوست زده کړی. د لیک لوست سره رفیق شینواری د شاعرۍ د رموزرونه هم خبریدو چې کله زلمی شونو هم د باچاجان په مرضۍ ئې وادۀ وکړی شو دهغه کورودانه هم په قام شینوارې وه د وادۀ نه پس هغه ته الله تعالی دلونو سره سره دوه زامن شفیق او غلام علی ورکړل او ورځ تر ورځه د رفیق شینواری د فن خلاګانې په خوریدو شوې. ریډیو پاکستان پېښور هغه اداره ده چې په خپل ځان کښې د پوره اکیډیمۍ حیثیت لری هم د دې ادارې د فن کارانو روزنه کړې ده چونکې د کال ۱۹۶۱ په خواو شا کښې بیا رفیق شینواری باقاعده قوالی وئیل شروع کړی وو نو ریډیو پاکستان پېښور هغه د یو ښه فن کار په حیث هم وپیژندو .

رفیق شینواری چونکې د موسیقۍ او اهنګونو په ژبه پوهیدو نو د نغمو د طرزونو جوړولو هڅې ئې شروع کړې. په دغه طرزونو جوړولو کښې به په هغه یو الهامی کیفیت خورۇ داځکه چې هغه بیا د خپل پیر باچاجان نه ډیرې وظیفې اخستې وې ټوله ټوله شپه به ئې عبادت کولو په خپله د نیا کښې به ورک ورک ۇ هم د دغه روحانی اثر وجه ده چې د رفیق شینواری هر جوړ کړی ساز مشهور شو. په غه ورځو شپو کښې استاد راحت حسین (مرحوم) (د هارمونیې استاد) استاد محمد ظهیر مرحوم (د رباب استاد) استاد بختیار (د کلانټ استاد) استاد غلام علی (د اکاډین استاد) د خپل فن په حواله ډیر معتبر نومونه وو دی ټولو د رفیق شینواری لمن ونیوله طرزونه جوړیدل نغمې خوریدې او په پښتنه ټولنه کښې د پښتو موسیقۍ نوی دور سترګې غړولې .

د استاذ خیال محمد مشر ورور چې ملوک نامه ئې وه او په بابو مشهور ۇ هغه به هم د رفیق شینواری سره یو ځائې د باچاجان په دربار کښې قوالی کوله خیال محمد به د ماشوم والی نه د خپل ورور سره هلته راتلو په ماشوم اوازبه ئې قوالیانې وئیلې. هم دغه اثر ۇ چې کله خیال محمد ریډیو ته اوبیا د رفیق شینواری لاسونو ته راغی نو خیال شو حقه خبره داده چې که چرې نن ځوک حمزه بابا ته د غزل باباوائی نو د دې غزل په بنیادی مقبولیت کښې د رفیق شینواری د طرزونو او د خیال محمد د اوازولو یه برخه ده بلکې دا به سره منو چې که چرې رفیق شینواری د پښتو غزلو د خوند خوند طرزونه نه دی جوړ کړی نن به پښتو غزل دومره وړاندې ګامونه نه وو اخستی. چې کله د ۱۹۷۰ په شروع شروع کښې د پښتو فلمونو باقاعده دویم دور شروع شونو د هر چا سترګې د رفیق شینواری په لورو وې اګر چې د ورومبی فلم موسیقی استاد لعل

محمد جوړه کړې ده ځوک چې په پښتو ژبه نه پوهیدو خو دومره ده چې دهغه سره د مترنم شاعر او دیوسف خان شیربانو دلیکوال استاد علی حیدر جوشی مرحوم مرسته حاصله وه د دې فلم دیو نوی دور اغاز پیل کړو .

او چې کله بیا رفیق شینواری د پښتو فلمونو مخه وکړه نو داسې موسیقی ورکړه چې نن زمونږ د پاره د کلاسیک حیثیت لری مونږ به دا ور بل ذکر کوو که د دیدن د خانه بدوش خبره کوو او که د ((اقرار)) د ټوپک زما قانون)) خبره به چیرو که ((ناوې دیوشپې)) رفیق شینواری په زرګونو نغمې کمپوز کړې او د تعجب او معجزې خبره داده چې د اټول طرزونه د اټولې نغمې سپرهټ شوې نن چې ځومره طرزونه جوړیږی نو ورکښې هر موسیقار د افخر ګنی چې د رفیق رنګ ورکښې ځائې کړی. په عام ژوند کښې رفیق شینواری ډیر زیات مینه ناک اخلاص مند بې غرضه او خواخوږی انسان ۇ. هغه به د بل په غم دردیدو ځکه چې په خپله ئې ډیر غمونه لیدلیو ماپه ورومبی ځل د هغوی سره په کال ۱۹۸۴ کښې هاغه وخت ولیدل چې کله زۀ د پښتو موسیقۍ پروډیوسر شوم بیا زما د هغوی سره یو فطری عقیدت ۇ د هغه روحانی فکر او د هغه خوږو خبرو ته به زۀ همیشه ځیر ځیر ووم چې کله به ئې شعرونه لاس کښې واخستل د ځان سره به د لږ ساعت د پاره او ګونیدو او ساعت به تیرنۀ ۇ چې داسې طرز به ئې جوړ کړو چې عقل او فکر به ورته حق دق پاتې شول .

رفیق شینواری په خپله دیو ساز په غږولو هم نه پوهیدو خو مجال شته چې د هغه په کمپوزیشن کښې به چاپې سره ساز غږولی وی داځکه چې هغه په دغه رموزو پوهیدو ځنې نغمې لکه سرې سرې اوبۀ راوړمه ماذیګردی که نه دی (فرزانه) جانانه ښه شوه چې ته راغلې) ماه جبین) وه خیالی جانانه) خیال محمد) او نورې ډیر رفیق شینواری په ډیر لږ وخت کښې کمپوز کړیدی دازۀ پوره ډاډ ځکه لیکم چې د ریکارډنګ موقع ئې ماته په لاس راغلې ده . رفیق شینواری به که هر څو د ژوند نغمې په خلقو شیندلې خو خپل ژوند ئې ساندې ساندې ، د کال ۱۹۸۸ په خواو شا کښې دهغه زوې غلام علی خودکشی وکړه ځان ئې په اور وسوزولو غلام علی ځوان زلمی هلک ۇ او د رنګ نه دومره ښائسته ۇ چې ((حجرو)) او تتورونو به ئې صفتونه کیدل دهغه د خود کشۍ وجوهات چې هر څه وو خو د رفیق ملائې ماته کړه یوه مصریزه چې رفیق شینواری په خپله اولیکله او بیا مونږ د خیال محمد په اواز ریکارډ کوله نو د رفیق په سترګو کښې اوښکې تلې راتلې .

غم دې لیونی کړم جانانه، په لاره ځم ګوتې شمارم تا یادومه)) ماورته ووې مشره داولې. هغه هیڅ ونه وئیل ښۀ راته یاد دی غیر یو ونیوو. سر ئې ښکته کړو او دستوډیو نه بهر ووتو. د رفیق شینواری مرګ هم ډیر عجیبه مرګ ۇ ، لکه چې هغه ته

الهام شوی ؤ دهغه پیر حضرت باچاجان لکه چې هغه ته په خوب کښې راغلی ؤ او ورته ئې وئیلی وو چې رفیق جانه راځه دادنیا نوره ستا په قدر نه پوهیږی چې رفیق جان زما خواته راځې استاد نذیر گل چې ځان د رفیق شینواری په شاگردانو کښې شمیری وائی چې دمرگ نه دوه ورځې مخکښې سهار وختی زمونږ دکور دروازه چا ووهله زهٔ وار خطا شوم چې په توره تیارهٔ څوک راغلل ځان مې غلی کړو دروازه بیا ووهلی شوه داخل په غصه ووتم چې بهر مې وکتل څوک نه وو واپس کروته راغلم لاساه مې اخستې نه وه چې بیا دروازه ووهلی شوه داخل چې بهر ووتم نودوه قدمه وړاندې لاړم چې گورم په کټ پیر کښې رفیق شینواری ولاړ دی ماورته سلام وکړو کورته مې راوستو ورته مې د چایو ووئیل هغه راته په غصه ووئیل چې داڅه وخت دی دخدائې نه ویره نه کوې چې راپورته شې او سجده ولگوله زهٔ ستاسو دبې نمازه کسانو چائې نه څښم)) بیا په خندا شو وئیل نذیر جانه خدائې خبر که بیا دې وینم صرف ستا لیدلو له راغلی ووم ددې سره هغه دکوره ووتو زهٔ او زما دکور خلق حق دق پاتې شو څکه رفیق شینواری کله هم دومره وختی زمونږ خواته نهٔ وو راغلی .

په پیښور کښې دټولو شاگردانو سره دلیدونه پس هغه بیا کراچی ته لاړو هلته ئې دټولو مئینانو نه اجازت واخستو او چې کله کورته واپس راغی نودماښام سره ئې غسل وکړو مونځونه ئې وکړل او مخ په قبله پریوتو چې کله سهار شو اودکور خلقو رفیق بابا ته اواز کولو نو دغه دپښتو موسیقی په رنگ کښې د تصوف دوجودت اوشهودیت دلارې لوئی فنکار دهمیشه همیشه دپاره سترگې پټې کړې وې . درفیق شینواری دمرگ غم ډیر خلق اوژړول دهغه په جنازه کښې ډیرو خلقو مخونه ووهل داهرڅه یو روحانی ترون ؤ یوه داسې مینه وه چې چاورته نوم نشو ورکولی خودهرچانه زیات درد حمزه بابا ته ورسیدلو .

داڅکه چې رفیق شینواری دهغه شاگرد ، دپیر مرید ، اود هغه نه سیوا دهغه د شاعری ښکلی ترجمان ؤ . درفیق شینواری دمرگ نه پس یو پښتون هم دهغه دکور خبر وانخستو چاهم داتپوس ونکړو چې د دومره لوئی فن کار نه پس دهغه په بچو اوښځه څه تیریږی . دپښتون دغه بې حسی زمونږ اجتماعی مرگ گڼې دی رفیق شینواری دهیرولوانسان نه دی دهغهٔ زمونږ په کلتوری ژوند دومره ډیرې پیرزوئنې دی چې شمار ئې بیخی گران څه چې ناممکن دے دهغه دژوند بله المیه داهم وه چې دهغه دویم زوې شفیق شینواری هم خودکشی وکړه په خوشې کوټه کښې ئې خپل ځان په خپله پانسی کړو هیچا دافیصله ونکړه چې داولې ؟دوه کاله وړاندې چې مادهغه میرمن ولیده اوورته مې ووې چې دریډیو له خواستاسو دپاره څه پیسې منظورې شوی دی نو دبیابیا دعاگانو نه پس ئې راته وویل چې زوی په زما زومان ددې

نه خبر نشی او چې ماترې وجه وپوښتله نو هغه تراخه تراخه حقیقتونه ئې راته بیان کړل چې زړهٔ ئې راته ژوبل ژوبل کړو زما زړهٔ ته ډیرې خبرې راغلې ځان سره مې ډیر ووژړل .

خو زما ژړا به درفیق شینواری روح ته کوم سکون رسولی وی ؟ دایوازې درفیق شینواری خبره نهٔ ده مونږ چرې هم دخپلو هغه اتلانو قدرنه دی کړی کوم چې دغریبی اوبې وسی په حال کښې مړه دی مونږ دزر دارانو قدر په ژوند هم کولو اودمرگ نه پس ئې هم قصیدې وایو گنې داټول قام پرست دې ئې فیصله وکړی چې دواحد گړی دسید مهدی شاه باچا دمرگ نه پس دهغه دقبر په لوری چرته ورغلی دی ؟ داټول موسیقاران اوهنرمندان چې ځان ته درفیق شینواری شاگردان وائی چرته دحضرت باچاجان په دربار کښې درفیق شینواری قبرته اودریدلی دی . دهغه دبې وسه کونډې نه ئې تپوس کړی دی چې وایه کنه مورې تاخو هم یو شاهی دور لیدلی دی اوس دربانډې نهرې شپې ورځې څنگه تیریږی . چرته یو سرکاری اهل کار درفیق کورته ورغلی دی چې دی فن کارته خو حکومت صدارتی تمغه حسن کارکردگی ورکړې وه ددې دبچو څه حال دی .

خدائې گواه دی زهٔ چې کله هم په خپله اجتماعی بې حسی سوچ کوم نو دزړهٔ نه مې یو درد خیژی خو څه وکړم وس چار نه لرم دغه قلم لرم چې دپښتون فن کار او پښتو پال نه ځار دی . زهٔ چې ددومره کالونو تیریدو باوجود کله هم درفیق شینواری لافانی طرزونه اورم نو دزړهٔ دتل نه مې دادعا راووځی چې رفیق جانه خدائې دې وبخښه رفیق جانه خدائې دې وبخښه.

داچې مونږه دسپرلو سندرې وایو
لیونی دلیونو سندرې وایو
مونږ دپښت ښیگړې توري وفانه یو
هسې دیرې دپښتو سندرې وایو
بل ددې به دحالاتو جبر څه وی
په خپل کوډ کښې دپردو سندرې وایو
مونږ دمرقام په غوږونو کښې لائقه
دغور ځنگ اوپا ځیدو سندرې وایو .

نوره واړه پښتونخوا په ځای پرته ده

دا یو زه دې زماني پکې منصور کړم

خوشال بابا

زرین انځور، جرمنی

د ارواښاد ستوري یاد

ارواښاد ډاکټر کبیر ستوری که له یوې خوا د پښتو شاعر او لیکوال و، د یو دروند او سپېڅلي شخصیت لرونکی هم و. هغه یو پیاوړی دوست و، یو خوږ انسان وو د خلوص او صمیمیت یوه ښه وه او داسې یو څوك و، چې د افغانیت او پښتونولۍ ډېرې مثبتې نښې نښانې یې په خپل ځان کې ساتلې، خوندي کړې او ځلولې وې.

په دې توگه نو زه غواړم، چې په ځانگړې توگه د هغه د شخصیت په همدغه اړخ یو څو خبرې وکړم.

ستوری ــ یو مهربان دوست:

ارواښاد ستوری یو مهربان دوست و، داسې یو دوست و، چې تل یې د خپلو دوستانو او ملگرو له حاله ځان خبراوه. د دوستانو د غم د هرې پېښې غمشریکی و، د دوستانو د ښادۍ د هرې شېبې ملگری هم و.

ارواښاد ستوری په جرمني کې د استوگنو افغانانو په منځ کې زیاتره د "کبیر ماما" په نوم یادېده. هغه د ټولو لپاره د نر، ښځې او ان ماشوم لپاره د ډاکټر کبیر ستوري پر ځای (کبیر ماما) و. هغه داسې یو دوست و، چې د دوستانو (ښې، بدې) ته تل حاضر و. په دوستۍ، راشه درشه او خوی کې یې د غرور او تکبر نښې نښانې نه وې. لږې خبرې یې کولې او ډېرې یې اورېدلې. مهربان او متواضع دوست و او له همدې کبله په ټولو دوسانو د

زړه له کومې گران و.

مېلمه پال ستوری

د ارواښاد ډاکټر کبیر ستوري یوه بله ځانگړنه دا وه، چې د افغانیت او پښتونولۍ د معیارونو یوه ښستیزه ښه (مېلمه پالنه) یې په ختمه کې اخښل شوې وه. هغه وخت، چې دی په جرمني کې له خپلې کورنۍ او بچیانو لیرې او یوازې اوسېده، هم یې کور او استوگنځی د ملگرو او دوستانو (دمه ځای) و. تل به ډلې ډلې دوستان ورروان وو او د وطن پر حالاتو به تاوده بحثونه کېدل. په دې توگه د هغه ډېره تل د سیاسي، کلتوري او ادبي بحثونو، خبرو اترو او بنډارونو د (مرکز) په توگه پاتې وه. کله چې په ورستیو کلونو کې یې کورنۍ هم جرمني ته راغلله او ټول سره یوځای شول، نو یې کور او حجره بیا هم کله له مېلمنو تشه نه وه. تل به په کې د دوستانو گڼه گوڼه وه، (کبیر مام) به ې په منځ کې ناست و او پر شونډو به یې موسکا خپره وه. تر دې وروسته نو د مېلمه پالنې دغه (پېټې) یوازې د (ماما) پر اوږو نه و پروت. د هغه زامنو د هغه د مېلمه پالنې عنعنه ډېره ښه پالله. د ماما درنې پښتنې مېرمنې هم د هغه د مېلمه پالنې دغه ولوله لا زیاتوله. هر هغه افغان، چې به له افغانستان او یا کوزې پښتونخوا څخه جرمني ته په هر مناسبت راغی، ډاکټر کبیر ستوري به یو ځل خامخا پر خپل دسترخوان مېلمه کوه. د هغه دسترخوان تل غوړېدلی او تندی به یې هم تل ورسره غوړېدلی و.

له دغو ټولو خبرو، چې راتېر شو، ډاکټر کبیر ستوري هیله لرله، چې پښتو له علمي او پوهنیزو اړخو څخه ډکه شي. څرنگه چې یې لوړې زده کړې په اروپوهنه کې ترسره کړې وې، نو یې د اروپوهنې په بېلابېلو برخو کې څېړنې او لیکنې کړي دي. په دغه لړ کې یې یو شمېر خپره شوي هم دي لکه:

وېره ـ د ساپوهنې په رڼا کې، د هوښیارتیا تله، ژبساپوهنه او یو شمېر نور...

د ارواښاد ډاکټر کبیر ستوري یوه وروستۍ هڅه دا وه، چې د پښتو د

اوسني ليکدود په څنګ کې. په لاتيني بڼه هم ټول پښتانه يو واحد ليکدود غوره کړي. د هغه موخه دا وه، چې له يوې خوا د نويو تخنيکي وسايلو لکه انټرنېټ او برېښنايي ميډيا لپاره په ډېرو برخو کې ددې اړتيا پيدا کېږي، چې پښتو په لاتيني بڼه وليکل شي. اوس يې هم پښتانه ليکي، خو يوه واحده بڼه نه لري. د هغه هيله دا وه، چې په لاتيني ليکدود هم بايد پښتو پوهان او ژبپوهان يوه واحده بڼه وټاکي او د يوې پرېکړې په توګه يې ټولو پښتنو ته وړاندې کړي. له بلې خوا يې غوښتل هغه ماشومان، چې له هېواده بهر زالوی شوي، په پښتو پوهېږي او خبرې پرې کوي، خو ليکلی يې نه شي او دغه راز د بهرنيو زده کوونکيو لپاره دغه ليکبڼه لاغېزمنه شي. دا هغه څه دي، چې زموږ پوهانو او ژبپوهانو ته پرې غور پکار دی.

او يو وړانديز:

د کونړ ولايت له چارواکو څخه هيله کېږي، چې د کونړ د بېلابېلو علمي او ادبي شخصيتونو په نوم تعليمي مؤسسې، ښوونځي او واټونه ونوموي. لکه چې اورېدل کېږي، د کونړ پوهنتون د جوړېدو هڅې روانې دي او ويل کېږي، چې ښاغلي کرزي هم کونړ ته د خپل سفر په دوران کې هلته د دوو پوهنځيو او تعليمي مؤسسو د جوړېدو ژمنه کړې ده. د سيد جمال الدين افغان په نوم د ښوونې او روزنې مؤسسه د فعالېدو په حال کې ده. له دې سره سم لازمه ده، د کونړ بېلابېل ښوونځي د کونړ د مهمو شخصيتونو په نومونو ونومول شي، لکه: د اروابښاد سيد شمس الدين مجروح په نوم، د شهيد پوهاند بهاوالدين مجروح په نوم، د کونړ د ښځو لېسه د مستوره شال په نوم او همداسې نور...

په دې لړ کې هيله ده، چې د کونړ او په ځانګړې توګه د خاص کونړ (د اروابښاد ستوري د ټاټوبي) يو ښوونځی د هغه په نوم ونومول شي، په دې توګه به د هغه د ټولنيزو او علمي خدمتونو درناوی شوی وي.

د ډاکټر کبير ستوري اروا دې ښاده وي.

❋ ❋ ❋

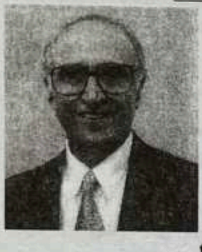

ډاکټر رحمت ربي زيرکيار

امريکا، کليفورنيا

د ساپوهنې او پښتونولۍ

"خـــان"

زه ډاکټر ماما د ساپوهنې او پښتونولۍ خان ګڼم. په پښتني ټولنه کې خان د پګړۍ خاوند او وتلی سړی وي. کېدای شي له همدې امله به خوشال خان خټک بابا د پګړۍ سړي په شمار ګڼلي وي.

له نن نه نږدې شپږويشت (۲۶) کالونه وړاندې د کال نولس سوه اتيا (۱۹۸۰) په مې کې زه له پېښور نه فرانکفورټ (د هغه مهال لويديز جرمني) ته کډوال شوم. يو څو ورځې وروسته ډاکټر ماما د کولن ښار نه فرانکفورټ ته زما د سترې مشې لپاره راغی. زموږ په ښاېسته ښه کچه اوږده خواله کې، دلته د ډاکټر ماما دوه (۲) پوښتنې او زما دوه ځوابونه پام وړ ګڼم: ويې پوښتلم، چې باچا خان څه ويل؟ ورغبرګه مې کړه، چې د باچا خان په وينا: "دا د روس او امريکا جنګ دی." ويې پوښتلم، چې زه ولې له کابل نه پېښور ته لاړم او بيا د يوې مياشتې په اوږدو کې له پېښور نه جرمني ته کډوال شوم؟ ورته ومې ويل، چې له کابل نه مې تن خلاص کړ او له پېښور نه مې سر (دا هغه مهال و، چې څه دپاسه شپږ مياشتې وړاندې د کال ۱۹۷۹ په پای کې شوروي پوځونو په افغانستان يرغل کړی و).

له نن (۲۰۰۶/۴/۲۴) نه اټکل اته دېرش (۳۸) کالونه وړاندې د ۱۹۶۸ع کال په شاوخوا کې ما د افغانانو په يوه غونډه کې کبير جان ته په ناڅاپي ډول "ماما" ووايه. ده هم سم دلاسه په "خوري" ونازولم. دا هغه مهال و، چې مور له هغې ورځې راهيسې زه يې خوری يم او دی مې ماما دی. کله چې ماما د ساپوهنې ډاکټر شو، ما هم پرېکړه وکړه، چې خپل درناوی ورته په "ډاکټر ماما" وړاندې کړم.

ډاکټر ماما (کبير ميردادخېل ستوری) يودېرش (۳۱) کلونه وړاندې په زېږيز ۱۹۷۵ کال کې د کرنې د ساپوهنې د نړۍ والې ټولنې (انټرنېشنل اسوسيشن آف

اپلايډ سايکالوجي International Association of Applied Psychology) غړيتوب لاسته راوړ.

ما د ډاکټر ماما ستوري درې (۳) کتابونه لوستلي دي: "د قلم توره، د هوښيارتيا تله او ژبساپوهنه". درې واړه کتابونه په پېښور کې د پښتونخوا د پوهنې دېرې له خوا خپاره شوي دي. د هوښيارتيا تله او ژبساپوهنه د ډاکټر ماما هغه پوهنيز کتابونه دي، چې د لومړي ځل لپاره يې پکې ساپوهنه (سايکالوجي) د پښتو ژبې د بډاينې بهير ته ورننوېستلې ده.

زما د معلوماتو له مخې، ډاکټر ماما ستوری په لره پښتونخوا کې لږ تر لږه هغومره اغېزمن دوستان لري لکه په بره پښتونخوا کې چې يې لري. د ډاکټر ماما ستوري دغه سرېتوب د هغه د سياسي سترګه ورتيا غتېه ځانګړتيا ښيي. د شورويانو له يرغل راوروسته تر نن پورې شپږ ويشت (۲۶) کلن پير د جاکړ په شان پښتون وهلی دی. ډاکټر ماما ستوری د ملي سياست هغه ګوربت و، چې د لر او بر پښتون د يووالي په کلکوالي يې وزرې غوړولې وې. د قلم توره د ډاکټر ماما ستوري د شعرونو ټولګه ده. په ما باندې يې "يو ټېر" شعر ډېر اغېز وکړ، ځکه په دې شعر کې ډاکتر ماما سياست ته د ساپوهنې چلونه (مينه، خپلوي، هويت) ورښيي:

يــــو ورځـــې چـــا ويلــــې
چــې اســمان تـــه مـــې کـــتلې
يـــوه غټـــه ورېځـــه راغلـــه
دوه ورې يـــــې ښکلــــــولې
ورې شـــوې غټـــې کـــې غېـــبې
بيـــا مـــې ســـترګو نـــه ليـــدلې
ښکـــارې دا وې کوچنـــۍ ورېځـــې
چـــې د مـــور غېـــږې تـــه تللـــې
د يـــو کـــور د يـــو ټېـــر وې
د يـــو بـــل نـــه خارېـــدلې
چـــې هـــم جـــنس وې جمـــع کېـــږي
عقـــل کلـــه بېلــــولې
پـــه وېشـــلي پښتـــون قـــام يـــې
ســــتوري اوښکـــې توېـــولې.

ډاکټر ماما ستوری هغه پښتون عالم و، چې د نظر په کچه ډېر د عمل خاوند و که په پېښور کې يې د پښتونخوا د پوهنې دېره توده ساتله، نو په جرمني کې يې د ملي سياست دېره پالله. ډاکټر ماما ميردادخېل ستوری د "پښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند" (PSDP) مر و او ددې ګوند د ښسټ اېښودونکو مخکښانو څورليز يې جوړ کړی و. PSDP د پښتون سوشل ډيموکراټيک پارټۍ (Pashtoons Social Democratic Party) لنډون دی.

که د شاعرۍ په نړۍ کې په ډاکټر ماما ستوري باندې د اجمل خټک د ګل بڼ وږمه لګېدلې وه، نو په سياست کې يانې د پښتنو د يووالي، خپلواکۍ او سوکالۍ لپاره وړباندې د باچا خان (فخر افغان) د نظر او عمل پېرزوينه شوې وه. پښتو ژبه د ډاکټر ماما ستوري ليلا وه. په افغانستان کې د ملي ټولنې جوړېدل بې له ملي پېژاند (هويت) ناشونی کار دی. ملي پېژاند په پښتو ژبه رامېنځته کېدلی او ټينګېدلی شي، نه په بل څه! په پښتو ژبه کې افغانستان سره کلکه ژمنه خوندي شوې ده. د افغانستان نورې خوږې ژبې دغه تومنه نه لري. په افغانستان کې د ملي ټولنې د جوړېدلو په اړوند کې، ډاکټر ماما کبير ميردادخېل ستوري هغه لار خپله کړې ده، چې د افغانستان مفکر او فقير وزير محمد ګل خان مومند يې سپارښتنه کړې وه. هغه وزير، چې د کابل ښار په بريکوټ کې يې په يوه ختين کرايي کور کې ساه وختله. په هغه ختين کور کې، چې عبدالعزيز خاورې به د (پښتو اړګ) ګاڼه.

د ډاکټر ماما ستوري له برکته، پښتون سوشل ډيموکراټيک ګوند PSDP په يو ډول سياسي دېره واوښت، چې د هر ډول سياسي يا ديني پښتون درناوی پکې کېږي. ډاکټر ماما کبير ميردادخېل ستوری په هډ پښتون، په پرګنه يوسفزی او په ټبر ميردادخېل دی. ډاکټر ماما د برې پښتونخوا د کونړ په تنر کلي کې زېږېدلی و او په جرمني کې يې د ۲۰۰۶ زېږيز کال د اپريل په څلورمه نېټه، چې د ګل ورځې سره سمون خوري، له نړۍ سترګې پټې کړې. هسک څښتن دې پرې ورحمېږي.

زه د ډاکټر کبير ميردادخېل ستوري درنې کورنۍ او د پښتنو د ټولنيز ولسوليز ګوند پاتې مشرتابه ته خواخوږي او تسليت وړاندې کوم.

منلی ډاکټر ماما ستوری سترګه ور، زړور او نوښتګر شخصيت و. له هغه نه پښتنو ته ډېر څه په ميراث او ارمان ورسېدل. زما په اند اوس د پښتنو د ټولنيز ولسوليز ګوند PSDP مسؤليت دی، چې د خپل جرګه مار مشر اروابښاد ډاکټر کبير ميردادخېل ستوري په کړنلارو خوځېږي.

❋ ❋ ❋

پروفیسر جهانزیب نیاز سره مرکه

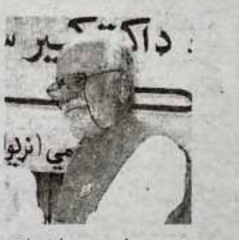

پروفیسر جهانزیب نیاز یو داسې نومیالی پښتون شخصیت دی چې د ادب، سیاست او تعلیم په حواله ئې هیڅوک د خد ماتو نه سترګې نه شی پټولی. ښاغلی که یو خوا د فخر افغان خان عبدالغفار خان د خوربې په توګه په دې منطقه کې د پښتون سیاست یو پوره تاریخ پخپله سینه کې خوندی لری نو بلخوا ئې د پېښور یونیورسټۍ د پښتو څانګې د چئیرمین په حیثیت ګڼ داسې تعلیمی خدمات ترسره کړی دی چې نن هم ترې پښتانه طالب علمان محفوظ کیږی. او ددې ترڅنګ ئې د ادب په میدان کې هم دومره لویه نامه پیدا کړې ده چې د غنی خان غوندې ستر شخصیت ئې هم پخپله شاعرۍ کې ذکر کول لازمی ګڼی. ښاغلی جهانزیب نیاز چې د ژوند د کوم نشیب وفراز راتیر شو اؤ دبلها زړۀ چاؤدون نه وروستو ئې ځان ته په پښتنی ټولنه کې کوم ممتاز مقام جوړ کړی دی نو هغه یو لوئې داستان دی خو مونږ هڅه کړې ده چې د جهانزیب نیاز یو باب مخې ته کیږدو.

پوښتنه- په ادب کې ستا زیاته توجو شعر پلو ده ولې دې تحقیقی او تنقیدی کار نه دی کړی؟

ځواب- دکله نه چې زه په ښه او بد پوهه شوی یم نو خدائی خدمتګار تحریک کې مې برخه اخستل شروع کړی دی- ما رومبی شعر په ۱۹۵۱ کې وئیلی وؤ-روستو د سیاسی هلو ځلو له امله دهاغې وخت واکدارانو جیل ته واچولم دقید تیرولو نه پس یو ځل بیا سیاسی فعالیتونو کې مصروف شوم او نیمګړی تعلیم مې مکمل کړو- دغه وختونو کې مې څه مضامین لیکلی دی چې هاغه وخت په رهبر او اباسین مجلو کې چاپ شول خو ددې شمیر دومره نه دی چې کتاب ترې جوړ شی- البته ما سره دا وخت تر یو ځلوېښت ناچاپې مقالې شته چې ډیر زر به د کتاب په شکل کې راځرګندې شی- دلته باید داهم ووایم چې زه دپنځم جومات طالب علم ؤم چې شعر ته مې مخه شوه خو کله چې دباچاخان جوړ شوی ازاد سکول کې داخل شوم نو توجو مې د شعر په ځائې تقریر ته شوه او تر یوې مودې دلیک لړۍ ختمه شوه- بیا چې کله

اسلامیه کالج کې داخل شوم نو هلته صرف مسلم سټوډنټس فیډریشن وو نو مونږ ځینې ملګرو سوچ وکړو چې دغه تنظیم کې دنورو مذهبونو شاګردان برخه نه شی اخستی نو مونږ په شریکه سرحد سټوډنټس فیډریشن جوړ کړو- زه ددغې تنظیم ورومبی صدر ، شهزاد ګل ئې سکتر او حیات خان شیرپاؤ ئې جائنټ سکتر وو کله چې ددرس دپاره لاهور ته لاړم نو دراوی رسالې دپاره مې مضامین ولیکل ، مطلب مې دا دی چې زما دژوند اړخونه ډیر پیچلی وو نو ځکه تحقیق یا تنقید ته په پوره ډول نه یم سم شوی البته اوس هیڅ مصروفیات نه لرم او په دغه موضوعاتو مې لیکل پیل کړی دی

پوښتنه- تا دخپل ژوند متعلق یو کتاب لیکلی وو نو کوم وجوهات وو چې هغه دې منسوخ اعلان کړو؟

ځواب- کتاب ما نه دی منسوخ کړی- البته ددغې کتاب په وجه زمونږ خاندانی ستونزې راولاړې شوې دخپلې میرمن او زوې په وینا مې دکتاب څو کرښې منسوخ کړې دی- ټول کتاب مې نه خو منسوخ کړی دی او نه به ئې منسوخ کړم- زه نه غواړم چې قبر ته ډکه سینه ولاړ شم

پوښتنه- دپښتنو سیاسی ګوندونه هم دپښتو دخدمت دعوه کوی او لیکوال شاعر هم دغه مرام لری خو ددې باوجود ددواړو ترمنځه فاصلې دی- دې کې څوک ګرم دی؟

ځواب- دباچاخان خدائی خدمتګار تحریک سیاست نه بلکې دپښتنو په شعور کې اضافه کول وو- هغه دپښتو ژبې مجله جاری کړه دتعلیم داضافې دپاره ئې ازاد سکولونه پرانستل او دپښتنو پام ئې تجارت پلو راوګرځولو خو متاسفانه ننی سیاستدانان په پیسو خرڅیږی مونږ او زمونږ ژبې نه په جمهوری دور کې پرمختګ وکړو او نه مو په مارشلائی نظام کې ګټه ترلاسه کړه نو په داسې حالاتو کې به دلیکوال او سیاستمدار ترمنځه فاصلې ضرور پیدا کیږی- اوسنی وخت کې هیڅ یو سیاسی ګوند ادیب ځان ته نزدې نه کړو.

پوښتنه- که لیکوال دسیاستمدارو نه سرټکوی نو بیا لیکوال ولې په مختلفو ډلو ویشل شوی دي؟

ځواب- باچاخان به وئیل چې پښتنو په دې اتفاق کړی دی چې دوی کې به اتفاق نه راځی- زه باید داخبره په ډاګه کړم چې دعالمی پښتو کانګریس

ځینې غړی ماله راغلل او په ما ئې جرګه وکړه چې زه دې دکانګریس مشر شم- کله چې زه دهغوی پروګرام له لاړم نو هلته معلومه شوه چې دصدارت دپاره به لنتخابات کیږی نو ما انکار وکړو ځکه چې انتخاباتو نه ماته دنفاق بوئی راتلو- بهر حال انتخابات وشول اوزه ئې دکانګریس صدر منتخب کړم خو دلته زه باید ووایم چې په نورو نومونو کوم ښاغلی دپښتنو خدمت کوی زما هغوی سره کلکې اړیکې دی او زما هڅه ده چې ټول په یو پلیټ فارم راغونډ کړم

پوښتنه- ستا کتاب څه لیدلی څه اوریدلی دمطالعې نه دا نتیجه اخستل کیدی شی چې دقیوم خان سره ستا تر یو حده تعلق وو- نو سوال دا پیدا کیږی چې دهغه خو باچاخان سره سیاسی اختلاف لرلو ، نو بیا تا څنګه هغه سره اړیکې جوړې کړې؟

ځواب- زه چې کله په ورومبی ځل په ۱۹۴۸ کې ګرفتار شوم- په ما دا تور لګول شوی وو چې ما دباچاخان خلاف دتقریر ځواب ورکړی وو او واکدارانو خپل کتاب کې لیکلی وو چې جهانزیب نیاز دباچاخان نه هم خطرناک سړی دی لږه موده پس ئې زه دیوې میاشتې په پیرول پرېښودم نو زه نیغ اسلامیه کالج ته لاړم او دپرائیویټ امتحان ورکولو دپاره مې تیاری شروع کړه هاغه وخت مفتون صیب دایم ایس ایف صدر وو- یوه هفته پس زما په نوم چیټۍ راغله او کلرک راته ووئیل چې دکالج پرنسپل دې غواړی چې زه پرنسپل له ورغلم نو پرنسپل برادرټن قیوم خان ته فون وکړو چې زما داجازې نه بغیر دې زما شاګرد ولې ګرفتار کړی وو- قیوم خان ورته په ځواب کې ووئیل چې ما سره دې ملاقات وکړی او زه به ئې پیرول کې نوره اضافه وکړم- زه چې قیوم له دفتر ته ورغلم نو هغه ماته ووئیل چې ته ما نه بلکې جعفرشاه میا ګرفتار کړی ئې- قیوم خان جعفرشاه خپل دفتر ته راوغوښتو او تپوس ئې ترې وکړو چې جهانزیب دې په کوم تور نیولی دی نو هغه زما کتاب خلاص کړو او ورته ئې ووئیل چې دا سړے دباچاخان نه زیات خطرناک دی نو ځکه مو بندی کړی دی - هاغه ورځو کې به شهباز اخبار روزانه لیکل چې څومره غداران مسلم لیګ کې شامل شوی دی خو زه په دې هیڅ شرم نه محسوسوم چې زه په کومه طریقه راخلاص شوم- دبی ای کولو نه پس زه لاهور ته دایم ای ډګری اخستو دپاره

لاړم او دغو ورځو ئې قیوم خان دصوبې نه مرکز ته بدل شوی وو- قیوم خان چې لا دلته وو نو ماته ئې سوال ځواب راولیږلو چې ته فقط بی ای وکړه نو بیا ګوره چې زه څه کووم

پوښتنه- پښتنې سیمه کې چې نن کوم حالات دی نو په دې حقله ته دباچاخان دکورنۍ دکردار نه مطمئن ئې؟

ځواب- مخکې دای این پی کردار ډیر واضحه نه ښکاریدو خو اوسنی حالاتو کې داسې ښکاری چې ای این پی ډیر مثبت ګامونه پورته کړی دی او بله خبره دا ده چې ای این پی په داسې حالاتو کې څه کولی شی- البته چې څه کوی نو هغه داطمینان وړ دی- او ترکومې ئې چې کوم نو زما خیال دی چې صحیح روان دی-

پوښتنه- دډیورنډ په کرښه دازغن تار غزولو او مائنونو ښخولو خبرې کیږی- ته دې ته څنګه ګورې؟

ځواب- یو اړخ ته مونږ لګیا یو مشرقی پنجابیانو ته دواهګې په سرحد امیلونه اچوو دکشمیریانو دنزدې کولو دپاره دکنټرول کرښې دختمیدو وړاندیزونه هم راځی خو دلته دپښتنو ترمنځ ددیوالونو جوړولو خبرې کیږی او یقیناً چې دا دتشویش خبره ده هیڅ یو پښتون به دې ته تیار نه شی

پوښتنه- افغانستان کې چې کوم حالات روان دی نو ته دې ته څنګه ګورې؟

ځواب- افغانستان کې روسیانو له ماتې پښتنون ورکړې وه امریکې یا بل چا نه نو ځکه اوس دپښتون دتباهۍ هڅه روانه ده

پوښتنه- ته نه یوازې دا چې دباچاخان خوری ئې بلکې هغه سره ډیر نزدې هم پاتې شوی ئې- تا هغه نه څه زده کړی دی؟

ځواب- باچاخان سره دقربت په وجه زما وطن او پښتو ژبې سره مینه پیدا شوه او درشوت او چورچپاول نه مې کرکه وکړه

پوښتنه- ماشومان دې څومره او کومو کارونو کې بوخت دی؟

ځواب- دوه لونه لرم چې دواړه دخیره سره ډاکټرانې دی او دوه زامن چې هغوی هم داعلی تعلیم نه پس په مهمو چوکو کار کوی- ټول ماشومان مې واده شوی دی نو ځکه زه اوس خپل ځان ارام ګڼم او غواړم چې ددې وخت نه فائده پورته کړم او لیک لوست وکړم

د پښتنو ستوری نه فناکیږي!

عزیز سرشار

د نن نه پوره یو کال وړاندی په ۰۴.۰۴.۲۰۰۷ د څښتن تعالی په خوښه د پښتون اولس په کور د غمونو او دردونو په لړ کې یو بل درد او غم ورزیات شوی وو چي پخپل قام او خوږی ژبی مین او درمند منلی سیاسی او ادبی شخصیت اروانباد ډاکتر کبیر «ستوری» یي د خپل اولس د خادمانو د ډلی له څنګ د تل لپاره بیل کړ. روح دې ښاد وي

که څه هم اروانباد ستوری په جسمانی او فزیکی توګه د خپل ولس څخه بیل شو خو د اروانباد ستوری هاغه تلپاتی او نه هیریدونکی خدمتونه چې د خپل پښتون اولس او خوږی ژبی پښتو لپاره یي په مختلفو اړخونو کې کړیدی د تل لپاره د ستاینی او یاد وړ دی ، که هغه په سیاسی ډګر کې وو او که په ادبی ډګر کې وو او په عملی توګه یي هم ورته زیات کار کړی وو ورځ په ورځ د لرو او برو پښتنو زړونو ته لاری کوی او د یووالی دغه هدف لا پیاوړی کیږی.

په انسانی ژوند کې به ډیر کم خلک داسی پیدا شی چې په رښتنی توګه به د نورو په درد او غم دردمن وی ، چې اروانباد ستوری هم د دغسی خوږمنو خلکو له شمیر څخه وو ، چې تل یي د خپل پښتون اولس د غم ، درد ، سوکالی او پرمختیا خبره د قلم ، ژبی او عمل په ډګر ثابته کړی چې بي ساری بیلګی یي شته.

نو ځکه وایم چې زموږ د پښتنو ستوری نه فنا کیږی او د ستوری د پښتنی مینی او پښتون احساس ځلا به تل لپاره د پښتون اولس په سیاسی او ادبی بهیر کې په ځرک وی.

شګفته کړه لکه لمر تندی هر چا ته
چې په تګ دی سیاه پوش تمام جهان شی.

په جرمني کې پښتون رساله

نصیر ستوری

په جرمنی کی د تاریخپوهانو او څیړونکو د پښتون قام موجودیت د مسیح څخه ۱۴۰۰ کاله پخوا او د نوی پلټنی له مخی د مسیح نه دری زره کاله وړاندی او د پټی خزانی په حواله پنځه زره کاله مخکی ښودلی دی. او د پښتولیک چې پخوا میخی و پوهاند ډوکتور ګل جانان ظریف دوه نیمم زره کاله د مخه راپه ګوته کړیدی.

(ظریف ګل جانان میخمری ډیبونه ۲۵۰۰ کاله پخوا کال 1996 پیښور)

که وروستی تاریخی دور ته لږ وګورونو پښتنو مشرانو میروس نیکه ، احمد شاه بابا او خوشحال خان بابا د یرغلګرو پر ضد ښه په زړه ورتوب مبارزه کړی او میدان ئی د جنګ په زور ګټلی دی. ددوی څخه وروسته په پښتنو مبارزینو کی باچا خان (فخر افغان (د عدم تشدد لاره غوره کړی وه، محمد افضل خان (خان لالا) وائی "باچا خان لومړنی پښتون دی چې هغه د توری په زور نه ، د سردار په حیث نه بلکی د یو پښتون په حیث مبارزه شروع کړه" (پښتون رساله جرمنی ۸ ګڼه کال ۱۹۹۰ جنوری میاشت).

باچا خان بابا دا کوشش کاوه چې د پښتنو د خپل منځی بی اتفاقیو او شخړو او بدو رواجونو مخه ونیسی او په دوی کی په مورنی ژبه (پښتو) زده کړه عامه کړی او پښتانه د علم خاوندان شی نو په ۱۹۲۱ میلادی کال ئی په اتمانزو کی یو ازاد سکول (ښوونځی) جوړ کړ. په کال 1928 ع د می په میاشت کی ئی د پښتو ژبی او ادب د ودی او پر مختیا د پاره پښتون رساله جاری کړه چې کله اوه ورځنی کله لس ورځنی کله میاشتنی او کله به دری میاشتنی خپریدله چې پښتنو ادیبانو ، پوهانو او شاعرانو ته ئی د نظر د څرګندولو زمینه برابره کړه.

د مبارزی پدی لړ کی فخر افغان باچا خان بابا په ۱۹۲۹ ع کال کی د خدای خدمتګارانو د غورځنګ یې حریک بنسټ هم کیښود. په ۱۹۳۰ ع کی باچا خان بندی شو نو پښتون رساله هم بنده شوه چې بیا د ۱۹۳۱ ع کال د می په میاشت کی پښتون رساله ښاغلی عبد الخالق خلیق ته حواله شوه چې

رساله په ډسمبر کی چاپ شوه نو بیا بنده شوه په کال ۱۹۳۸ ع کی پښتون رساله یو ځل بیا جاری شوه او په ۱۹۴۱ ع کی بنده شوه په ۱۹۴۵ کی بیا خپره شوه او د پاکستان د جوړیدو سره سمه بیا بنده شوه چې دی لړی همداسی دوام وموند (پښتون رساله ، پیښور ۸ ګڼه کال ۱۹۹۲ د باچا خان خصوص نمبر).

پدی ترځ کی د 'پښتون رسالی 'د بانی فخر افغان باچا خان بابا په غوښتنه او د PSDP د مشر ډاکتر کبیر ستوری په لاربښوونه د پښتون سوشل ډیموکراټیک پارټی (PSDP) په جرمنی کی د 'پښتون رسالی' خپرولو ته ملا وتړله په ۱۹۸۱ ع کال کی ئی یوه ګڼه په المانی ژبی هم چاپ او خپره کړه په 1982 ع کال د مارچ په میاشت کی ئی لمړنی ګڼه چاپ او تیته شوه چې اخباری بڼه ئی لرله.

د ضیاالحق د رژیم له خوا د "پښتون رساله" چې په جرمنی کی د پښتون سوشل ډیموکراتیک پارټي (PSDP) له خوا چاپیده د قابل اعتراض موادو په بهانه ضبط کړه) .روزنامه مشرق پشاور او روزنامه شهباز پشاور) خو پښتون سوشل ډیموکراتیک پارټی (PSDP) د پښتون اخبار خپرولو ته دوام ورکاوه او په ۱۹۸۴ ع د اګست میاشت کی ئی دویمه ګڼه، ۱۹۸۵ ع کال په فروری کی دریمه ګڼه، په ۱۹۸۶ ع کال جنوری کی څلورمه ګڼه په ۱۹۸۶ ع کال اګست میاشت کی پنځمه او په ۱۹۸۷ ع کال نوامبر میاشت کی ۶ مه ګڼه او همداشان د 1995 ع کال په جنوری کی ئی تر یولسمی ګڼی پوری هم خپره شوه. د پښتون سوشل ډیموکراتیک ګوند (PSDP) د خپلی ګوندی مجلی 'پښتونخوا ' Pashtoonkhwa تر څنګ د باچا خان بابا د پښتون رسالی بیرغ هم اوچت وساته او د باچا خان بابا د عدم تشدد د نظر ئی په عامولو کی پوره ونډه لرله، د پښتنو د حقوقو دفاع او ملا تړ ئی کاوه.

لکه څنګه چې د پښتنو د ازادی سوکالی او ابادی په خاطر باچا خان بابا ۳۷ کاله بند (جیل (تیر کړ او ستونزی ئی وګاللی همداشان پښتون رسالی هم ډیری تودی سړی او بندیزونه وګالل او د وخت د تاړاکونو او نادو دو سره سره ئی ځان تر دی دمه د پښتنو د خاوری وتلی او پیاوړی ادیب او شاعر رحمت شاه ' سا ئل 'صاحب ته راورساوه نو امید دی چې پښتون رساله به د سائل صیب د زمه واری لاندی پښتون قام ته د ځان پیژندنی روحیه ورکړی او د پښتنی کلتور او ادب د لا پر مختیا د پاره به پښتانه لیکوالان، شاعران او پوهان خپل اواز قوم ته ورسوی د باچا خان نظر ئی ته به د عمل جامی واغوندی او ددي توتې توتې قوم د یووالی غوټی به یو ځل بیا ګل شی.

محمدا جان یار
جرمني

اروانباد ډاکتر کبیر ستوری

خدای ښښلی ډاکتر کبیر ستوری د کونړونو ولایت خاص کونړ تنر په کلي کې نړۍ ته سترګې پرانیستې وې. د لومړنۍ او منځنۍ زده کړو نه وروسته یې لوړې زده کړې المان اتحادیې جمهوریت فرانکفورټ او څینې نورو ښارونو کې بشپړې کړې وې.

ستوري صیب په المان کې په ساه پوهنې او سیاسي علومو کې ډاکټري ترلاسه کړې وه او پخپله رشته کې یې څینې کتابونه کښلي و. لکه وېره ـ د ساپوهنې په رڼا کې، د وېرې نظریې، پیمانه او درمل، د هوښیارتیا تله (ساه پوهنه). دغه کتاب په ۱۹۹۴ کې چاپ شوی دی. د ساه پوهنې په هکله یې نورې لیکنې هم کړې دي.

اروانباد ستوري د پښتو ژبې ادبي بهیر کې پوره او چتهك ګامونه اخیستي و. هاغه په نظم او نثر کې ډېر څه لیکلي دي. له پښتو ژبې سره یې زیاته او خاصه علاقه درلودله. د شعرونو څینې ټولګې یې دا دي:

۱ـ ژوندي خیالونه	شعري ټولګه
۲ـ سندریز پېغام	شعري ټولګه
۳ـ د قلم توره	شعري ټولګه
۴ـ خوږې مسرۍ	شعري ټولګه

په نثر او نظم کې یې نورې خورې ورې لیکنې هم کړې، چې ناچاپه پاتې دي، خو تراوسه یې چاپ اثار (۱۳) ته رسېږي.

د ستوري صیب شاعري په پښتو او پښتونولۍ ولاړه ده. ټول شعرونه یې د پښتون قام د یووالي او ارتقاء په هکله ویلي دي، چې زیات یې موسیقي وال او سندریزه بڼه لري. د هاغه په هر شعر کې پښتو، غېرت او پت پرَوت

دی. د پښتنو په دېرو، حجرو مېن و. شاعري کې يې د پښتو ژبې لوړ شاعر اجمل خټك نه الهام اخيستی و. د پښتنو د يووالي، سوکالۍ او خپلواکۍ لپاره ده ته د باچا خان نظريو ژوند وربښلی و، څکه يې په پښتونخوا کې د پښتون قام د شته کېدو او خپلواك کېدو ارمان درلود.

زه دلته دستوري د شخصي ژوند په هکله لږ څه رڼا اچوم.

اروابناد کبير ستوری له هر چا سره صميمي او دوست و. په پراخه تنده يې له هر چا سره چلن کاوه. په کال ۱۹۹۵ع کې چې کله زه المان ته راغلم، په دويمه ورځ مې له هاغه سره ملاقات وشو. تر لومړي روغبړ وروسته يې راسره داسې خبرې پيل کړې لکه يو مهربانه مشر ورور، چې له کشر ورور سره ګړېږي.

زه د هغه په خبرو پوره ډاډمن شوم، په هغه وخت کې المان ته يوازې څو تنه پښتانه راغلي وو، وروسته بيا د سياسي پناهنده ګانو شمېر زيات شو. باور وکړئ، چې له هر پښتون مهاجر سره په المان کې د سياسي پناه ورکولو په برخه کې ستوري صيب مرسته کړې ده. د خپل پښتون سوسيال ديموکرات ګوند (PSDP) تصديق به يې ورکاوه او ددغې نوموړي ګوند په تصديق سره به يې سياسي پناهندګي قبلېدله.

ستوري صيب پخپل ژوند کې چل ول، دروغ، قهر او زشته رويه نه پېژندله. هاغه به يوه يوه خبره کوله، خو د کاڼي کرښه به وه. تل به يې خوله د خندا ډکه وه. په کاله به يې چې ورغلې په خورا ورين تندي يې درته هرکلی وايه. سخت خاکساره، ملنګ او فقير صفته بنيادم و. زه په دې لنده مقاله کې د ستوري صيب په هکله دومره ډېر څه نشم ځايولی. څکه په خپل لاندې شعر بسنه کوم.

سودا اخيستی يمه ستوري شمارم څنګه به شي
يو کبير ستوری پکې نشته له مداره وتی
دا د پښتون اسمان انګړ راته خالي خالي شو
"ياره" ملګری ستا له ډلې او کتاره وتی.

❋❋❋

خوب

ببرک دقيق "شفيق
فرانکفورت، جرمني

يو ښاپسته رنګين سهار و د سپرلي
هر ژوندی په انتظار و د سپرلي
د ګلونو غوټۍ شنې وې له خندا نه
ښه موسم، ګرم بازار و د سپرلي
د مارغانو اتڼونه په هوا کې
د بلبلو ترانې په ښه فضا کې
په زړه پورې ترانې دي څه به وايم
رنګارنګا تماشې دي، څه به وايم
په ګلباغ کې شور ماشور دی د مارغانو
بلبلان وايي سندرې د ګلانو
که غرور، که نزاکت او که ادا ده
ګلبدنه توتکيو ته روا ده
څه رنګينې، څه شيرينې شرمناکې
بآدبه، با اصوله حياناکې
هرې پېغلې د کوترو سينګار کړی
نازنينو ګل مېښوکې کې نيولی
سره مېښوکه، نرۍ غاړه، توري سترګې
داسې برېښي، کوه قاف نه دي راغلې
په ښاپست کې يو تر بله ښاپېرۍ ده
ښکلې سر، ښاپسته وزر په ملا نرۍ ده

بعضې سپينې، نورې تورې او څه شنې دي
پسرلی دی هرې خوا ته رنګينې دي
نابلده په دې باغ کې ګرځېدمه
په رو رو د ښاپېرۍ خوا ته ورتلمه
ما ترې وپوښتل چې ښکلې! يمه چېرته؟
زه به دلته پاتې کېږم، که څم بېرته؟
ويلې ته دلته د څو شپېو مېلمه يې
موږ راوستی يې په خوب کې په پلمه يې
دلته نن يو شهزاده دی په راتلو کې
موږ يې ډېر عمر نه ليار ساتله زړو کې
ستورو کړې په اسمان کې مېلمستيا ده
د کبير ستوري لپاره په رښتيا ده
هر يو ستوری د اسمان په انتظار دی
څکه کړې پرښتو ډول، سينګار دی
درنګ ساعت له مارغانو شور ماشور شو
نازولی کبير جان ماما په ګور شو
ما وې تاسې خوشحالي کوئ زه ژاړم
دغه باغ درته درپاتې درنه لاړم
دغه ساعت کېې دروازه په ټکېدو شوه
عزيز[1] غږ کړ چې دنيا په ورانېدو شوه
د اجل پرښته تللې ده ماما ته
رانه بيايي د اسمان ستورو دنيا ده.

❋❋❋

[1] عزيز "سرشار"

انجنير شېر محمد ساپی
جرمني

ډاکتر کبير ستوری يو سياسي مبارز وو

د پښتنو د ټولنيز ولسوليز ګوند (PSDP) مشر ډاکتر کبير ستوری ناڅاپه غمجنه مړينه، چې د زيات شمېر افغانانو د خپګان باعث شوه، د افغانانو لپاره يوه لويه ضايع ګڼم. روح دې يې ښاد وي.

خدای بښلی ډاکتر کبير ستوری، چې د سايکالوژۍ (ساپوهنې) متخصص و، په پښتو ژبه يې يو شمېر ارزښتمن آثار ټولنې ته پرېښې دي.

اروابناد ډاکتر کبير ستوری سربېره پردې، چې ليکوال او شاعر و، د سياست په ډګر کې يې خاصه ځانګړتيا لرله. زموږ د هېواد د اوسني نسل د سياسي مبارزينو د نخبه ګانو په ليکه کې يې ځانته وړ ځای ترلاسه کړی دی.

اروابناد ډاکتر کبير ستوری د پښتنو د يووالي رښتيني خدمتګار په توګه د يوه معقول او ثابت نظر او عمل څښتن و. هغه د يو څو بعدي روڼ اند سياستوال په توګه د قوم په دننه کې د دندو په اجرا کې قوي اراده تمثيل کړې ده.

غواړم په دغه د قوم دننه دنده باندې رڼا واچوم:

هر اجتماعي قوم ځانته ځانګړی روشنفکره قشر لري، چې په ټاکلي تاريخي پړاو کې د خپل قوم د سازماندهۍ (يوځای کولو او لوري ورکولو) دنده په غاړه لري، څکه د يو خوا نخبه ګان د خپل رسالت پر بنسټ د قوم لپاره اجتماعي تګلاره تنظيموي او د بلې خوا په پرګنو (قومونو) کې د ملي اندېښنو د خپرولو او د هغوی د هڅولو دنده هم په غاړه لري. سربېره پردې د تيورۍ او عمل ترمنځ د ارګانيك تړاو او اړيکو د سمبالولو دنده هم په غاړه اخلي.

دغه خاصه ډله (ارګانیکه ډله) د یو قوم پر سازماندهۍ او لوري ورکولو سربېره په نورو قومونو کې هم د ور ځای په ترلاسه کولو سره د ملي فرهنګ د خپرولو، پراخوالو ملي دنده په غاړه لري او په دې ترتیب په ټولنه کې د خپل فعالیت سیمه نوره پسې پراخوي.

دغه ډله له یوې خوا د قوم دننه رسالت په غاړه لري او له بلې خوا د قوم بهر لوی نقش لوبوي.

روشنفکره ډله له یوې خوا ددغه یا د هغه قوم سره تړاو لري، له بلې خوا د یوې پایدارې او دایمي ډلې په توګه څرګندېږي. له دې نظره هغوی د ټولنې د ټولو فرهنګي او معنوي ارزښتونو انتقالوونکي دي.

دغه عمودي موقف (د قوم دننه دنده) او افقي موقف (د قوم بهر دنده) په پښتنو کې له یوه خوا کمزورې او له بلې خوا مشبع ده. دا مسئله خورا غوره او مهم ګڼل کېږي، ځکه نو باید تل منطقي تناسب او تعادل ولري. دغه رسالت په پښتنو کې د تاریخي دندې په توګه تراوسه پر نیمه لار پاتې دی.

د یادونې وړ یې بولم، چې په ګران افغانستان کې په لویه پېمانه ددې دندې د پلي کولو د تګلارې د بنسټ تیره څلوېښت کاله پخوا د وطن لوی خدمتګار او هېوادوال اروابناد ډیپلوم انجنیر غلام محمد فرهاد له خوا کېښودل شوه، چې ترننه پورې په خپله ښه سازماني فعالیت کوي.

په حقه سره ویلای شم، چې خدای بښلی ډاکتر کبیر ستوری دغه د وطنپالنې د ګډ احساس هغه لوړ ارزښت دی، چې یاد به یې تل پاتې وي.

د پښتنو د ټولنیز ولسولیز ګوند درنو مشرانو! ددغې ملي مبارزې لمن پراخه کړئ.

ډاکتر شېر ولي "شېر"

جرمني

د اسمان ستوری

څه له پاسه شپېته کاله وړاندې د کاپناتو څښتن د پښتني خاورې پر اسمان یو ستوری وځلاوه. داسې ښکارېده، چې د پښتون قوم په بې شمېره بدمرغیو د لوی رب زړه هم دردېدلی وي او هوډ یې کړی وي، چې ددغه قوم ددغه تیاره ژوند د روښانه کولو لپاره د یو رڼا ستوري څښتن ته اړتیا ده.

نو ځکه خو یې د "ستوري" په زړه کې لومړی له ښکلا او انسانیت سره یوه لېونۍ مینه پیدا کړه، په پښتو او پښتونولۍ یې مین کړ، بیا یې ورته د پښتون قوم او پښتو ژبې د چوپړ لپاره د همت مټې داسې غښتلې کړې، چې په دغه لار کې کلونو کلونو منډو ترړو ستړی نه کړ. د وخت ناخوالو له ډېرو ازموینو سره مخ کړ، خو ارادې یې بدلې نه شوې. په دغه لار کې یې هر بار ته اوږه ورکړه، خو چا ترې د ستومانۍ غږ وانهورېد. د پښتون قوم هر غم ته یې په زړه کې ځای ورکړ او د هغوی هر درد دردمن کړ، خو چا ترې د پښېمانۍ خبره وانه ورېده او همدغسې پخپله لار روان او په خپله خبره ولاړ پاتې شو.

لویه ربه پښتانه که زېږوي په دغه خاوره

نو کبیر غوندې ایمان هم ورته ورکړه.

لویه ربه له تا بیا بیا مننه کوو، چې د پښتون قوم په بدمرغیو ورحمېدې او د تیاره ژوند د روښانه کولو لپاره دې ورته کبیر (ماما) وزېږاوه او د پښتون آسمان ستوری دې ترې جوړ کړ.

خو ای ربه! نن لکه چې د خپل هوډ څخه پښېمانه شوې؟

نن دې لکه چې له موږ څخه د رحم او رحمت مخ بېرته واړاوه؟

نن لکه چې په پښتون قوم بیا ستا د غضب وار راغلی دی؟

زما د قوم په ژوند خو لا د تیارو منګولې خښې پاتې دي، زموږ په کور کې خو لا د ژړاګانو اوازونه ستا د هسک غوږونه اوس هم کڼوي، زموږ د کلي کوڅې خو لا اوس هم زموږ د بچیو په وینو هره ورځ مېنځل کېږي او زموږ د کلي په ګودر کې خو لاس اوس هم د پېغلوټو ټپه په پښتو نه ده اوښتې، نو زموږ له اسمانه ستوري ولې غورځوې؟

لویه ربه! ستا په رضا کې خو څه نشم ویلای، خو ددې ګیلې اجازه راکړه، چې ستوری دې زموږ له سره ډېر ژر واخیست.

ستوری ماما! زما لپاره تل ژوندی یې.

پوهاند ډاکتر سرزمین کیمور

مونشن، جرمني

پر هېواد مین، سپېڅلی افغان ډاکتر کبیر ستوري غمجنه مړینه

په دې کې خو شك نشته، چې ټول انسانان مري او هېڅوك په دې دنیا کې تل نه پاتې کېږي. خیني پوهان وایي چې تراوسه پورې تر اتیا ملیاردو زیات انسانان مړه شوي دي. سمه ده، مرګ حق دی او له مرګه خلاصون نشته، خو په دې برخه کې څه تبعیض شته او هغه دا چې له مرګ سره تر ټولو زیات او بې وخته بېوزلي، کمکیان، ځوانان او روښانفکره مخامخ کېږي.

ډاکتر ستوری یو روڼ اندی، وطنپال او ملي شخصیت و، دده ناڅاپه مړینه نه یوازې دده کورنۍ غمجنه کړه، بلکې ټول هغه ځوانان یې خواشیني کړي دي، چې دی یې د نژدې څخه پېژانده.

دی نه یوازې دننه په المان کې د پښتنو او نورو افغانانو ترمنځ د نژدېوالي، اتحاد او اتفاق یوه ځلانده څېره وه، بلکې کوښښ یې کاوه، چې په ګرده اروپا کې د پښتنو/افغانانو ترمېنځ اتحاد او یووالی راپیدا شي.

ډاکتر ستوري ته د پښتنو د ټولنیز ولسولسیز ګوند مشرتوب وراپه غاړه او خپله دغه دنده یې د ژوند تر وروستیو ورځو پورې په ډېر بریالیتوب سرته رسولې ده.

تاسې ته پخپله ښکاره ده، چې که چېرې موږ افغانان په تېره موږ پښتانه، پښخه تنه سره یوځای شوو په خورا لږه موده کې ترمېنځ تاوترېخوالی پیدا کېږي او په مېنځ کې مو درز او بېلتون راځي، خو د ډاکتر ستوري د تدبیر، صبر او حوصلې له امله دغه دی کلونه تېر شول او ګوند او د پښتونخوا خپرونه یې پر خپل ځای پاتې ده، خپلې منلي (ملي) او کلتوري چارې په ښه توګه پرمخ بیایي.

ډاکتر ستوری په اروپا کې ددغه نوموړي ګوند او پښتونخوا مجلې له مؤسسینو څخه و. هر خل چې دلته په اروپا کې چېرې د پښتنو/افغانانو غونډه شوې ده، ده په ډېر شوق او علاقه ګډون پکې کړی دی. د پښتنو/افغانانو ترمېنځ اتحاد او د افغانستان د ښېګڼې په برخه کې دده هلې ځلې نه هېرېدونکي دي.

د ډاکتر ستوري د وفات زغم په تېره بیا زما لپاره خورا سخت دی. مې دی له ډېرو پخوا وختونو راهیسې پېژانده او نژدې ملګری مې و. موږ تګ راتګ او ناسته ولاړه سره درلوده، ماته دده نېك خویونه او عادتونه پوره معلوم دي.

ډاکتري ستوري له خپلې خاورې او وطن سره له اندازې وتلې مینه درلوده. هر کله به چې سره یوځای شو، ده به د هېواد د روانو حالاتو په باب خپله ژوره اندېښنه ښکاره کوله او د خپل ولس په دردناك حالت به یې خپګان څرګنداوه. ده نه یوازې په ژبه له خپل ولس سره خواخوږي ښوده، بلکې ده د افغانستان د بیاودانولو سره ډېره مینه لرله.

اروابناد ستوری برسېره پردې، چې یو زیات شمېر علمي څېړنې او لیکنې لري، چې پخپل وخت کې به په عادي توګه لوستونکیو ته وړاندې شي. دی چې ناروغه و، نو ما به په ټلیفون کې خبرې ورسره کولې. یو وخت مې یو کارډ ورولېږه او د نورو خبرو په ترځ کې مې دا لنډۍ هم ورته لیکلې وې:

خدمت دې ځومره په ما پور دی

چې ژوند پرې درکړم نور به ځومره باقي شمه

* * *

یو ځلې بیا په دې لار راشه

په پخوانو منډو دې پرېواته ګردونه

زه د ډاکتر ستوري ټولې کورنۍ ته او دوستانو ته ددغې زړه دردونکې پېښې له امله تسلیت وایم. ډاکتر ستوري ته دې خدای جنتونه ورکاندي، کورنۍ، خپلوانو او دوستانو ته دې اجر او د زړه صبر.

* * *

نوې زړې

خبریال عزیز سرشار

د مشرانو جرگې غیر رسمي غونډه

د پښتنو ټولنیز ولسولیز گوند (PSDP) د فرانکفورت د څانگې په نوښت د گوند د مشرانو د جرگې غیررسمي غونډه په ۱۸/۲/۲۰۰۶ نیټه د ماښام په ۷ بجو په فرانکفرت کې د لالا اقبال په دفتر کې جوړه شوې وه.
په غونډه کې د گوندي کارونو په پر مختګ هر اړخیزه رڼا واچول شوه.
د بحث او غور ورسته ټولو ملگرو په یوه اتفاق سره دا لاندې ټکی تصویب کړل.

۱. گوند او ملگري باید فعال شي د ښه کیدو او د لامنظم کیدو د پاره باید لارې چارې ولټولې شي.

۲ ـ ټول ملگري دې وهڅول شي چې د گوند د پرمختیا لپاره هلې ځلې وکړي.

۳ ـ د سیمې، منطقې او نړیوال حالتو په هکله باید گوند جوتې او څرگندې لارې چارې په گوته کړي.

۴ . راتلونکي حالات د پښتنو د ملي گټو او ملي بهیر د پاره گټور بریښي د دغه حالتو څخه باید گټه واخستل شي.

۵ ـ د گوند د بنسټیزې (منشور) او پروگرام په کلکه ملاتړ وشو.

۶ . په راتلونکې کې باید یوه بله غونډه د دې غونډې په تسلسل کې جوړه شي.

د غونډې برخه وال:

ډاکتر کبیر ستوري، علي خان محسود، محمد شیرین گردیوال، هدایت بنگښ، مبارز څاپي، لالا اقبال، نصیر خان، حاجي عبدالنصیر ستوري، سید عارف جان، سید علي شاه، اکبر خان، لطیف اپریدی، ډاکتر ماخان(میرې) شینواري، محمد طاهر، میا ضیاالحق، وحید خان، نسیم خان ستوري، سید حبیب، طاهر شاه، سید عالمگیر.

په فرانکفورت کې د خدای بښلي خان بابا عبدالولي خان په یاد غونډه

د ۲۰۰۶ ع کال د فرورۍ په ۱۸ نیټه د خان بابا عبدالولي خان په یاد غونډه د مازیگر په دریو بجو د فرانکفورت په ښار کې جوړه شوه.

په غونډه کې د پښتنو ټولنیز ولسولیز گوند Pashtoons Social Democratic Party (PSDP) مشر، د مشرانو د جرگې غړو او د بابا گڼ شمېر مینه والو گډون کړی و.

د ستیج چارې د PSDP د مشرانو د جرگې غړي ښاغلي نصیر خان پرمخ بیولې. د PSDP مشر ډاکتر کبیر ستوري د دې غونډې مشري کوله.

د ستیج سکرتري ښاغلي نصیر خان د فرانکفورت د ملگرو په استازیتوب ښاغلي صفدر خان، د PSDPد فرانکفروت د څانگې مشر لالا اقبال، د PSDP لومړی مرستیال علي خان محسود او د PSDP جنرال سیکرټري هدایت الله بنگش ستیج ته راوبلل.

لومړی ازاد لیکوال ښاغلي عبدالمحمد مموزي د قران کریم تلاوت وکړ او د خان بابا روح ته په گډه دوعا وشوه. ورپسې د خان بابا عبدالولي خان د ژوند او مبارزې په برخه کې ښاغلي صفدر خان مقاله ولوستله بیا ښاغلي هدایت الله بنگش د اسفندیار ولي خان رالیږل شوې پیغام چې د دې غونډې په

مناسبت ئې لیکلی و حاضرینو ته ولوست.

له دې وروسته ښاغلي امیر محمد گران. ښاغلي علي خان محسود. ښاغلي حبیب منگل، د PSDP د مشرانو د جرگې غړي ښاغلي خان محمد مبارزڅاپي، ازاد لیکوال ښاغلي مموزي صیب خپلې مقالې ولوستلې، او د خان بابا په مبارزه او ژوند ئې هر اړخیزه رڼا واچوله د شعر په برخه کې نصیر ستوري د هیواد منلي شاعر ښاغلي عبدالوهاب سرتیر هغه شعر ولوست چې د بابا په مړینه ئې لیکلی و، ښاغلي عزیز افسوس د ملي شاعر ملنگ جان شعرونه ولوستل ورپسې سیلم جان او امجد بهرام خپل شعرونه حاضرینو ته واورول.

د غونډې په پای کې د دې غونډې مشرښاغلي ډاکتر کبیر ستوري وویل: خان بابا عبدالولي خان نه یوازې د پښتنو ستر لارښود او رهبر و، بلکې د منطقې او نړۍ په کچ یو منل شوی سیاست وال و او د سیاست په ډگر کې ئې د خپل پلار باچا خان لاره خپله کړې وه. دی په ۱۹۴۲ عیسوي کال د خدایي خدمتگارو د تحریک غړی شو. چې بیا ده دا سیاست په گوندی بڼه کې مخ پر وړاندې بوتلو.

لکه څرنگه چې باچا خان بابا د پښتون قوم د ابادۍ او سوکالۍ د پاره ۳۷ کاله جیل تیر کړ، همداشان خان بابا ولي خان هم د خپل ژوند ۱۲ کاله عمر د پښتون قام د سوکالۍ او پر مختگ د پاره په جیلونو کې تیر کړی دی. خان بابا ولي خان موږ ته دومره معنوي پانگه پرېښې ده. چې تل به زموږ د سیاسي لارې رڼا وي. د غونډې د صدر په همدې وینا سره غونډه په شپږو بجو پای ته ورسیده.

د پښتنو ټولنیز ولسولیز گوند (PSDP) د پښتو ژبې نامتو هنرمندانو ته د باچا خان جایزې ورکړې

د پښتنو ټولنیز ولسولیز گوند (PSDP)د هیواد نامتو هنرمندانو هر یو ښاغلي استاد یارمحمد «علي زی» . استاد ماستر علي حیدر . بریالی «صمدی» ، همایون «حیرت « ، شاځوان «منور » ، ننگیالی «صمدی» ، کمین گل حیرت» او صدیق « سمیر» په ویاړ د ۲۰۰۶ عیسوي کال د فبرورۍ د میاشتې په شپږمه نېټه د جرمنی د کلن په ښار کې یو درنه مشاعره جوړه کړې وه. د دغې غونډې (

مشاعرې) د ستیج چارې د PSDP د خپرونو د چارو مشر ښاغلي عزیز«سرشار» او د PSDP د دارالانشا د مشر مرستیال ښاغلي نصیر ستوري پرمخ بیولې.

غونډه د ښاغلي مبارز «څاپي» لخوا د قران کریم د مبارکو ایتونو په طلاوت سره پیل شوه.

ورپسې د PSDP مشر ښاغلي ډاکټر کبیر «ستوری» د غونډې برخه والو ته دښه راغلاست ویلو وروسته دخدابخلی خان بابا خان عبدالولی خان روح ته د غونډې برخه والو سره یوځای دوعا وکړه.

د مشاعری په برخه کې د پښتو ژبې نامتو شاعرانو هر یو ښاغلی محمد اجان «یار» ښاغلی مبارز «څاپی»، ښاغلی انجنر فریدالله «ساپی» ښاغلی خالد «ساپی» خپل شعرونه واورول. دافغان سینما او تیاتر د مرکز مشر ښاغلی واحد «نظری» لخوا په زړه پوری طنز واورول شو همدغه شان د ښاغلی معطیع الله «روفی» لخوا د ښاغلی محمود «نظری» لیکلی شوی طنز ولوستل شو. ورپسې خسرو «روفی» او نوید «قاضی خیل» خوندوره تمثیلی توته وړاندی کړه.

د مشاعری په دوهمه برخه کې ښاغلی ډاکټر ماخان «شینواری»، ښاغلی خیبر مومند، ښاغلی امین «سادات» خپل شعرونه واورول مشاعره د هیواد د منلی شاعر ښاغلی عبدالوهاب «سرتیر» په زړه راښکوونکو شعرونو سره پای ته ورسیده.

دټوکو ټکالو څخه وروسته د جایزو ورکولو برخه پیل شوه چې دا مشاعره ئې په ویاړ جوړه شوی وه. ښاغلی استاد یارمحمد علی زی، ښاغلی استاد ماسټر علی حیدر، ښاغلی بریالی صمدی، ښاغلی همایون حیرت، ښاغلی شاه ځوان منور ښاغلی کمین ګل حیرت، ښاغلی تنګیالی صمدی او ښاغلی صدیق سمیر ته د PSDP د جنرال سکرتر ښاغلی هدایت «بنګښ» د PSDP د مرستیال ښاغلی محمد شیرین «ګردیوال» او د PSDP د مشرانو د جرګی د غړو هر یو ښاغلی ډاکټر ګل حسن «ولیزی» او ښاغلی مبارز څاپی په لاس ورکړل شوی.

د هنرمندانو په نمایندګی ښاغلی استاد ماسټر علی حیدر لنډی خبری خوښنه او مننه وکړه.

غونډه (مشاعره) د PSDP د مشرسلاکار ښاغلی حاجی فضل الرحمن «شیر» په وینا خوندورشعر پای ته ورسیده.

په فرانکفورت کې د غني خان د ادبي، کولتوري او څېړنيزې جرګې مشر په وياړ غونډه جوړه شوه

د پښتنو ټولنیز ولسولیز ګوند Pashtoons Social Democratic Party PSDP ـد فرانکفورت څانګی د محمد اقبال لالا په دفتر کې د پروفیسر جهانزیب نیاز په ویاړ غونډه جوړه کړه. په غونډه کې د PSDP مشرانو د جرګی غړو او ملګرو سربیره پښتنو لیکوالانو او شاعرانو هم ګډون کړی وو.

غونډه د روژې مبارکی میاشت په لومړی ورځ په ۲۳.۰۹.۲۰۰۲ نېټه د مازیګر په څلورو بجو پیل شوه د پښتنو او ـ سیمی په حالاتو هراړخیزه رڼا واچول شوه.

مشر میلمه ښاغلی پروفیسرنیاز د پښتنو په قامی وحدت او وروروليۍ زور واچاوه.

ده زیاته کړه چې د پښتو ژبې او کلتور د ودی، پراختیا او پرمختیا لپاره باید ټول لراو بر پښتانه د زړه د اخلاصه کار وکړی او یو بل سره اړیکی وساتی او لاسونه ورکړی پدی هکله ئې د خپل ځان له اړخه پوره پوره ډاډ ورکړ او د حاضرینو تپوسونو ته ئې ځوابونه وویل.

ښاغلی پوهاند نیاز چې یو سپیڅلی پښتون دی د خپل ژوند په اتیا

کلنی عمر کې هم د پښتنی کلتور، ژبې او ادب چوپړ ته د خپل ژوند تر اخری سلګی پوری په پوره ئې ایمانداری او میړانه ملا تړلی ده. که څه هم دی سپین ږیری دی خو حوصله، زغم، عزم او اراده ئې پیاوړی او ځوانه ده. د خدای خدمتګارو د

غورځنګ د لاری مل او پدی لاره کې ئې ډیر تکلیفونه او جیلونه هم تیر کړی دی په رګونو کې ئې پښتنه وینه بهیږی، زړه ئې پښتون دی. ارزښناکی لیکنی ئې کړی او یو شمیر کتابونه ئې ټولنی ته وړاندی کړی.

ښاغلی پروفیسر نیاز که له یوی خوا د «د ستار» مجلی په پیل کولو سره د پیاوړی لیکوال او شاعر ښاغلی صابر شاه صابر او د ملګرو په هلو ځلو د پښتنی کلتور ګلبڼ ښکلی او تازه کړی نو له بلی خوا د پښتنو د ستر فلسفی غنی خان د پښتو ادبی، کلتوری او څیړنیزی جرګی د مشر په توګه د خپل کلتور د بډاینی او سمسورتیا په خاطر ډګر ته راوتلی دی او ددی تر څنګ د پښتو عالمی کانګرس د چیرمین په توګه ذمه واری هم په غاړه لری. ددی ټولو مصروفیاتو سره سره د پښتنو د سوکالۍ، ابادۍ، د پښتو ژبی او پښتنی کلتور د پرمختګ په خاطر هرځای پښتنو ته ځان رسوی د امریکا او انګلستان د سفرونو څخه وروسته د خپلی بې کچی مینی او خلوص له مله ئې په 21.09.2006 نېټه جرمنی ته هم ځان راورساوه.

د پښتنو ټولنیز ولسولیز ګوند د مشرانود جرګی یو شمیر غړو سربیره ئې دځنی پښتنو لیکوالانو، ادیبانو او شاعرانو سره د کولڼ، بن او فرانکفورت په ښارونو کې لیدنی کتنی او د نظریو بدلون وکړ د غونډې برخه والو دده کلتوری هلی ځلی وستائیلی او ده ته ئې د خپل ملاتړ ډاډ ورکړ. غونډه د مازیګر په شپږ نیمو بجو پای ته ورسیده.

يو شمېر فرهنګپال د ارواښاد ستوري غمرازي ته ورغلل

د ۲۰۰۲ زېږدیز کال د می د میاشتي پر څوارلسمه نېټه یو شمېر اروپا مېشتي فرهنګپال او فرهنګیان دارواښاد ډاکټر کبیر ستوري پاک روح ته د دعا له پاره د نوموړي کورته ورغلل.

دارواښاد ډاکټر صاحب کبیرستوري پاک روح ته د په دعا او غمرازي کي په لندن کي د افغان ادبي بهیر په استازیتوب ښاغلي افضل ټکور او اکبر کرګر، په هالنډ کي د افغاني کلتوري ټولني په استازیتوب ښاغلي نظیف تکل او ښاغلي حسن شور او ښاغلي زغرد، په بلجیم کي دافغانانو د کلتوري ټولني په استازیتوب ښاغلي نجیب احمدزی او ښاغلي حاجي امین باوري، په اروپا کي د افغاني کلتوري ټولنود ګډي جرګې مشر ښاغلي زرین انځور، شاعر او لیکوال ښاغلي اکبر بري او د بېنوا فرهنګي ټولني په استازیتوب عبدالله احسان برخه اخستې وه.

د ارواښاد ستوري شخصي ژوند او له نورو فرهنګي کسانو سره اړیکې د ډېرې مننې او درناوي وړ دي

سرمحقق زلمی «هېوادمل»

د 2007 ع کال د جنوری د میاشتی په 17 نېټه د افغانستان د اسلامی جمهوریت د ولسمشر د کولتوری (فرهنکی) چارو مشاور وزیر او د افغانستان وتلی نومیالی لیکوال، ادیب او څیړونکی ښاغلی سر محقق زلمی «هیوادمل» په جرمنی کې د ارواښاد ډاکتر ستوری کور ته ورغی او د ارواښاد روح ته ئې دوعا وکړه.

ښاغلی هیوادمل پښتو ژبی او پښتون ولس ته د ارواښاد ستوری سیاسی، فرهنګی او ادبی هلی ځلی وستائیلی او وی ویل ډوکتور کبیر ستوری د افغانستان نومیالی، سیاسی او فرهنګی شخصیت وو. دده شخصی ژوند او له نورو فرهنګی کسانو سره دده روابط د ډیری مننی او درناوی وړ دی.

دی په پښتنو کې یوازینی سړی و چې په سایکالوجی کې ئې لوړ تحصیلات درلودل. په پښتو ژبه ئې په اروا پوهنه کې ډیر کتابونه ولیکل چې د پښتو سیالی ئې له ګاونډیو ژبو سره برابره کړه.

دده غمجنه مړینه ستره ضایعه ده الله تعالی دی هغه وبخښی. د علم، پوهی او فرهنګ ډیوه دی د اروابناد ستوری په کورنی کې تل روښانه وی.

د خدای بښلي ډاکتر کبیر ستوري په یاد!

وهاب سرتېر _ جرمني

د سـبا پتـه بـه لـه چـا لګـوو؟
چـې یـو پـه یـو رالوېـږي سـتوري زمـوږ
تیـارې ګـواښ ګرنـدی، پـه قـابو کـې ناسـتې
ورځ چـې تهدیـد ده، لـه هـر لـوري زمـوږ
دا خوشــحالی چــې رانــه ډډه کــويَ
د ژونـــد غمونـــه دي ســـرزوري زمـــوږ
هغــه پښتــون "ســتوری" کبیــر رایــاد شــو
چــې پــه دې یــاد بــه اوښکــې اوري زمــوږ
پښتـــنې مـــور راوړي ډېـــر بچـــي دي
تـــاریخ ســـړیو پســـې ګـــوري زمـــوږ
لـــړ دې پـــه مونـــږه کـــې دمخـــي ســـړي
پـــه نـــوم ســـړي لـــرو بـــر ســـتوري زمـــوږ
ربـــه چـــې ډېـــر کـــړي مېـــړني د وطـــن
چـــې د ملـــت پـــه ســـر شـــي ســـیوری زمـــوږ
ســـرتېره مـــرګ د مېړنیـــو مـــه وای
خـــوراك د مـــرګ وای دا مختـــوري زمـــوږ
نـــن چـــې پـــه مـــرګ د مېړنـــو ژاړمـــه
زه پـــه پښتـــو او پښتنـــو ژاړمـــه
د ســـړو تشبـــه ده پـــه دې هېـــواد کـــې
لـــه بـــدې ورځـــې پـــه ســـړو ژاړمـــه.

عرفان الله کوټوال کونړی

څـه سـتړي شـوي غونـدې تـوري تـر مـاغزو را رسـي
لـه دغـه ښـاره لـه میونـده تـر سـړو را رسـي
هغـه سـړي هغـه شـمله، شـمله سـړي مـې څـه شـو
د ملالـی تپـه مـې اوس هـم تـر غـوږو را رسـي
هغـه څـپې، څـپې غـرور مـې نـور لـه برمـه لوېـږي
څښتنـه خیـر د تـورې شـرنګ مـې تـر بنګـړو را رسـي
هغـه غلیـم چـې بـه مـې پښـې پسـې تنـاګې شـولې
دومـره اوږده شـو هغـه لاس چـې تـر مـرو را رسـي
هـا چـې بچـو تـه یـې زمـا نـوم للـو، للـو کـې وایـه
څـومره ښـخ پرېـوتم چـې ماتـه پـه ویـدو را رسـي
دا درتـه اوښکـې، کـه سـره وینـه د خیبـر ښکـاره شـوه
دا د خیبـر د ډډ اواز چـې تـر سـلګو را رسـي
هغـه صنم چـې غېږ کـې نیسـي اوس هـم شـته سـرونه
غـرور یـې دادی چـې پـه زور تـر زولنـو را رسـي
هغـه وربـل هـم لـه دې تـورو نـه کـم نـه برېښېـږي
کوټوالـه څـرك چـې یـې ددغـو تـر شـملو را رسـي

د فساد فکر مې نشته خدای حاضر دی
خپـل سـاعت بـه تېـروم عمـر اخـر دی
اطاعـت د اوالامـر څکـه نـه کـړم
خلیفـه د زمـانې پـه زړه کـافر دی

خوشال بابا

مبارکي

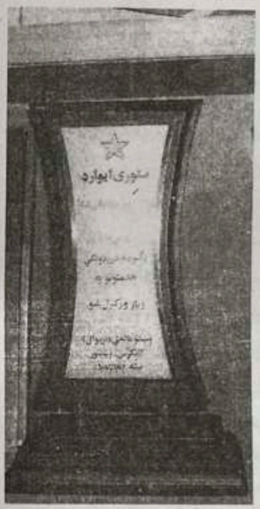

د پښتـو نړیـوال (عـالمي) کـانګرس لـه خـوا د دانـش خپرنـدویې ټـولنې مشـر اسـدالله دانـش سـاپي تـه او همـدا راز د غنـي خـان ادبـي او کولتـوري جـرګې مشـر پروفیسـر جهانزېـب نیـاز او د وحـدت ورځپـاڼې مشـر پیـر رحمـدل شـاه تـه پښتـو ژبې تـه د نـه هېرېـدونکیو خـدمتونو پـه اعتـراف د "سـتوري ایوارډونه" ورکړل شول.

د پښتنـو ټـولنیز ولسـولیز ګونـد (PSDP) ښـاغلي اسدالله دانـش سـاپي، ښـاغلي پیـر رحمـدل شـاه همـدرد او ښـاغلي پروفیسـر جهانزېـب نیـاز تـه د زړه لـه کـومي مبارکي وایي.

درسـت پښتـون لـه کنـدهاره تـر اټکـه
سـره یـو د نـنګ پـه کـار پټ او اشـکار

خوشال بابا

که سپوره وي، که پوره په شریکه به وي. (باچا خان)

Das brot, ob belegt oder trocken, wird unter allen gemeinsam aufgeteilt. (Batscha Chan)

Buttered or unbuttered bread will be common. (Bacha Khan)

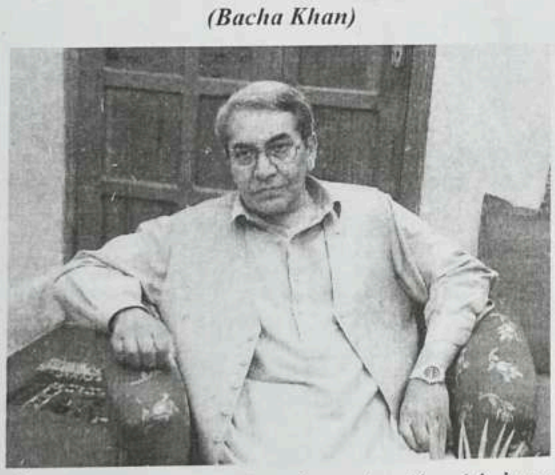

د هدف لپارې لارې لټوئ، خو د لارې لپاره هدف مه بدلوئ.

(ستوری)

Redaktion / Editorial Board:

Gul Ghutai Kunarai
Ali Khan Mahsood (Maseed)
Hidayat Bangash
Mabariz Zapi
Aziz Sarshar
Nasir Stori